

VIGILIA

VIII. ÉVFOLYAM
1942 MÁJUS

TARTALOM:

POSSONYI LÁSZLÓ: IRODALMI PARTIZÁNARCOK AZ EGYRE SZÚKULÓ HORIZONT JEGYÉBEN

FODOR JÓZSEF: Vig reggeli
énekléssel

IGNÁCZ RÓZSA: Színjátékok
Zsibón

MÉCS LÁSZLÓ: Szomjúság

HILAIRE BELLOC: Ahol a békét
megtaláltam, Beszélgetés egy
macskával

GULYÁS PÁL: Tékozló

HOLLÓ ERNŐ: Féligkész versek

FÉNYI ANDRÁS: Erdély lelke

SANTA TERESA DE JESÚS: Le-
trilla, Az istenszeretet tüze

VÉGH GYÖRGY: Három csen-
des őzikéről

POSSONYI LÁSZLÓ SZINHÁZI KRÓNIKÁJA

K Ö N Y V E K

IJJAS ANTAL: Csapodi Csaba: Esterházy Miklós nádor — VAJDA ENDRE: Babits
Mihály Sophokles-fordításai — Gombos Gyula: Álom az országról — LOYASS
GYULA: Szerb Antal: A világirodalom története

SZERKESZTI:

MÉCS LÁSZLÓ ÉS POSSONYI LÁSZLÓ

VIGILIA

SZÉPIRODALMI ÉS KRITIKAI HAVI FOLYÓIRAT

FŐSZERKESZTŐ:

MÉCS LÁSZLÓ

FELELŐS SZERKESZTŐ:

POSSONYI LÁSZLÓ

Megjelenik minden 1-én, évi 500 oldal terjedelemben

Előfizetési ára illetménykötetel együtt egy évre belföldön 12 P, félévre 6 pengő.
Külföldre: Romániában 400 lei, Szlovákiában 60 korona, egyéb külföldön 15 P.

V á l l a l a t o k n a k
évi előfizetési díj 40 pengő.

Egyes szám ára 1·20 P.

Főbizományos: Athenaeum könyvesboltja, Budapest, VII., Erzsébet-körút 7.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Mussolini-tér 1.
Telefonszám: 12—99—01. Postatakarékpénztári csekk számla száma: 20.668.

Minden cikkért szerzője felelős

Kéziratokat nem adunk vissza

A VIGILIA példányonként kap-
ható minden könyvesboltban
és az Ibusz pavillonokban.

**Laptulajdonos, felelős szerkesztő
és kiadó: POSSONYI LÁSZLÓ**

IRODALMI PARTIZÁNHARCOK

AZ EGYRE SZÜKÜLŐ HORIZONT JEGYÉBEN

Polgárháborúnak is nevezhetjük volna irodalmunk mai állapotát, habár éppen a polgári írók a legártatlanabbak a harc elfajulásában. Mérsékletüket ezért egyik csoport hajlandó életképtelenségnek nevezni. Aztán meg olvastunk olyan kijelentést is, hogy „az osztályok elmúlnak, a polgárság is eltűnik...” tehát polgárharcról nem írhatunk, hisz az bizonyos partizánok szerint holtak és kísértetek háborúja lenne. Nem akarjuk tehát a polgárháború fogalmával megsérteni azokat, akiknek legfőbb bánatuk, hogy még polgár, arisztokrata, vagy esetleg papi személyiség is meg mer moccani ezen az árva szorongatott magyar földön. Cikkecskéikben és írásocskáikban tájékoznak ellene, ha meg szembetalálkoznak egy ilyen ledorongolt, nemzetünkől kivetett, fajtánkból kitagadott értelmiségi írótarssal, akkor szégyenkezve sütik le szemüket, vagy dacosan fordítják el messiási fürtökbe vagy egyéb érdekességbe pózolt fejüket.

Dondom, a kísértetektől is félnek, hogyne félnének hát a múlttól. A magyar múlttól még hozzá, ahol nemesek és nem nemesek, polgárok és arisztokraták a parasztság kiemelkedő értékeivel együtt oly megszámlálhatlanul népesítették be sírokkal, — egy szerény, áldozatos élet, csendes vértanúság vagy éppen vérpadon végződő élet után — a magyar irodalom minden zegét és zugát. Ezek a halottak is élnek azonban. Erős az ő hatalmuk, mert ők megszolgálták földi életüket és már nem félnek semmiféle klikktől. Nem lehet velük szervezkedni, csoportba verődni vagy összeveszni, vállukra is csak az emelkedhetik, hogy magasabbnak látsszék, aki az ő nemes magyarságukat még átfogóbbá, messzibbresugárzóbbá, mélyebbé és egyetemesebbé tágítja magában.

Sokan vannak nálunk holtukban is élők. Itt nem lehet szemellenzővel jární, mint hajdani konflislovak, sem a múlt ígézetével szemben, sem pedig örök kinyilatkoztatások, erők és tételek vagy égi hangok ellenében.

Mégis mindezzel szembeszállnak egyesek. Húsz esztendeje egyre növekvőbb iramban csak kitagadással, rostálással, „takarodj a fajtámból” kiáltozással szűkül a magyar irodalmi horizont. Ki lehet tagadni egyeseket, Kölcsyket, Kazinczykat, Jókákat vagy Madáchokat, mert nem elég mély magyarok. Ki lehet tagadni másokat, mert nem elég sűrű magyarok, vgy mert hívó katolikus magyarok, vagy mert nem osztályharcos magyarok. Lehet osztani, bontani, hántani faj,

vallás, születési rang szerint is őket. Aztán ha már ez sem használ és még mindig maradnak elegenden, akik különbséggel kísértenek a partizánharcos zilált, rémektől fenyegetett álmában, akkor meg lehet kezdeni a további lustrát, hogy ki miről ír. Mert írni sem lehet, azaz nem szabad egyes irodalmi csőszök szerint ma már akármiről. Habár „a polgári írók úgyis elmúlnak osztályukkal együtt...” egyik partizán-próféta szerint, mégis el kell riasztani minden fiatal íróat attól, hogy urbánus szellemű alakokból szőjje meg műve vásznát az utókor számára. Irodalom a legújabb partizán-brosurák szerint csak az lehet, amelyet egyetlen „életképes” osztályról, a parasztságról írnak valódi vagy álparaszti szerzők. Mert mindenki mást asszimiláns, ravasz kizsákmányoló hullarablónak teremtett az Úristen Magyarországon, csak éppen ezeknek a szegény, valóban mostohasorsból felemelkedett s főleg szociológiai érdeklődésű s általában nem művészi teremtőerővel, hanem másodlagos: kritikai hajlammal megáldott „népi írók” pólyakötőjébe rejtette el a bölcsék kövét. S akik ezt birtokolják, arannyá varázsolják még a kiskúnság, vagy a hajduság sívó homokját is és városiatlanított, középosztálytalanított, materialista dialektikán szoptatgatott egyosztályú paradicsomot teremtenek az átkos európai kultúrán elkorcsosult magyarságból.

Tudjuk jól, hogy készen áll a vád „*Támadás a népi írók ellen*”. Pedig senki közülünk nem akar egy népi íróat sem támadni. Nem a középosztály tapsai közben emelkedett-e mai írói rangjára Tamási Áron, Illyés Gyula, Asztalos István, vagy Erdélyi József? Csak aki lapot szerkesztett valaha s ült reménytelen kéziratok tömegei fölött, írói sorsot vállalva, szolgálni akaróan, mérheti le azt az örömet, amelyet egy-egy tehetség felbukkanása vált ki mindnyájunkban. Ha nemrégiben a lezárt határok felé néztünk s aggódtunk a magyarság sorsa felett, nem az vigasztalt-e bennünket, hogy az ottani magyar mélyrétegek Erdélyi Józsefeket, Tamási Áronokat és Asztalos Istvánokat teremnek, Mécs Lászlók, Makkai Sándorok és Kós Károlyok, Áprily Lajosok és Reményik Sándorok mellett, akiket viszont a középosztály adott nekünk akkori határainkon túlról.

Nem a népiek ellen támadunk tehát, hanem *az egész* magyarságért harcolunk: népiekért és nemzetiekért, értéket jelentő parasztokért, mágnásokért, középosztálybeliekért, minden keresztényekért, akik egy ezeréves birodalom kereteiben óhajtanak élni és ezért minden áldozatot is vállalnak. Van egy egyetemes, tágabb, szellemibb Magyarország és ez annál többet adhat anyagiakban is a sokszor elhanyagolt munkásságnak és a parasztságnak is, minél erősebb szellemi közösséggé szervezzük és építjük. Lehet, hogy átkos urbánus gondolkodás csalafinta műve ez is, de vannak sokan, akik az egészért, s valóban osztálytalanul mindenkiért akarnak dolgozni, alkotni, szenvedni s meghalni is, ha kell. S mennyi

van ilyen a népiek között is, akikkel egy a harcunk. A népi származású Petőfi és Arany után ez a század is megszüli s talán már meg is szülte azokat, akiknek magyarságában tágasabban, kitagadás, kirekesztés nélkül sokan elférnek, mint az Atya házában, akinél „sok lakás vagyón”.

Kell a harcos irodalom, kell a megújulás és szükséges néha a revízió osztályok között is az egész vonalon. A mi századunk éppen ilyen. Csakhogy egy-nép a magyar és bűnei is egyformák parasztnál, úrnál, mágnásnál. Újítani, reformálni is egyformán kell mindegyiket, ha úr, ha paraszt. Ezért fordul az urbánusok figyelme is akkora arányban a népiek felé, hogy olvasóközönségük nagyobbik részét éppen urbánus elemek teszik ki. Ez már műveltség kérdése. Az éppen hogy olvasni megtanult szegény ember nem tehet róla, hogy inkább olvas Fekete Istvánt vagy Somogyvárit, mint Kodolányit, Balla Boriszt, Illyés Gyulát, Márait, Fodor Józsefet vagy Gulyás Pált. Csak egy a különbség. A középosztálybeliek szellemükben fel tudják ölelni a parasztság és munkásság sorsát is, saját osztályuk megbírálása mellett. Lásd Szabó Dezsőt, Mécs Lászlót vagy Kodolányit. De ezek az irodalmi partizánok csak a kirgiz puszták közösségét akarnák rángerőszakolni s írásaikból a szikes mezők megváltatlan lelke sír. Ők szemben állnak mindennel, ami vidámabban, könnyedebben magyar s legyen az a vasmegyei vagy csikmegyei magyar bármilyen ősi származék, az ő magasabb, gyökösebb, ősbibb magyarságát is szeretnék elhortobágyosítani. A török átok így válhatnék magyar földön normává. Pedig hát inkább a Hortobágyot kell Vasmegyévé vagy Kecskemétté emelnünk.

Hogy jutottunk ide, a mai kaoszba? Van egy urbánus talajból származó nagy írónk, aki sok zsenialitással, megdöbbeneti akarással s kontroverz eszmékkal valósággal megdúlta a magyar szellemi életet. Kivert vaddá vált ugyan maga is, de szellemi rangját senki sem tagadhatta el. Példája ragadós-sá vált, epigonjai támadtak egyre kisebbedő szellemi méretekben, de egyre dühödtebb rombolási kedvvel megáldottan. Ami még a mesternél világtávlatokba beállított karrikatúra-hajlamú kritika volt, az utódainál bőszen együgyű képrombolássá fajult. Amíg a szellemi ős nagyöklű és széles kedvű tagadásából mindig feltört valami igenlés is, utódainál példája silány tagadás-kultuszra halványodott. Ma már ott tartunk, hogy szemétdombra kerülhet az epigonoktól minden örök s minden újban is örök dolog: vallás, túlvilági fórumoktól valónak jegyzett szépség, eszmény és jóság, mindaz, amin kétezer év kultúrája felépült. Péguj szavai zsongnak a fülünkben: „Mi minden kell egy emberélet felneveléséhez: apa, anya, tanító, pap, természeti erők, táplálékok, gondosság és dédelgetés. És jön a gyilkos és az évtizedek során felnevelt embert egy tórszúrással megsemmisíti. Mekkora aránytalanság a befektetett erőkből. Mennyi jótetre van szükség, hogy a rossznak ellentállhassunk, hogy az a rossz

tömegével el ne süllyeszthesse azt, ami jó. Egy házat mekkora gondnal építenek, mennyi munka, jószándék ölt testet s egy szikra elég a megsemmisítésére... és csak egy pillanat kell az elkárhozáshoz. Egy egészen kicsi eretnecség egész kultúrát megsemmisíthet..." és szegény Magyarországra gondolunk.

Az eretnecség itt van nem kicsiben, hanem a maga egész materialista borzalmisságában. Ma már van egy magyar irodalom, amely nem irodalom, hanem materiális-biológiai bódulat. Szemellenzővel jár a maga robotútján, mint a társzerekere lovai, csakhogy az ellenzót nemcsak oldalt, hanem föl-felé is viseli. Robotosainak nem szabad az égre nézniök, nem szabad mást látniok, oldalról sem, csak ami szigorúan osztályharc-irodalmi anyag lehet. Így kerül a vádlottak padjára Cs. Szabó László is, mert támadói szerint az irodalmi Deák-párt szerepét akarná vállalni. „A kérdés azonnal felmerül bennünk — írja egy heti lap — kik között akar kiegyezést elérni? Egyáltalán, irodalmi szempontból is, nem káros-e az ellentétek kiegyenlítése, a különböző hangok elszintelenítése? A kérdés másik oldala sokkal veszedelmesebb.(?) A népi irodalom ma előfutára az új magyar életnek. Irodalmunk a történelem folyamán sokszor lemondott már művészi céltalanságairól s áldozatosan építő szerepet vállalt. Ma is így van. Ezt a munkát s a belé vetett feltétlen hitet gondolja tán Cs. Szabó „kuruc dühroham”-nak, „tiszteletreméltó, vagy alantas mániá”-nak? S vajjon azalatt, hogy kevesli a „hideg főt” kortársai között és a fiatalok olvasmányaiban, nem azt érti-e, hogy maradjon minden a régiben és törődjünk bele egy újabb megnyomorító kiegyezésbe?”... kérdezi az ismeretlen harcos. Őszintén szólva, ha Cs. Szabó helyén lennénk, mi sem vállalnánk ezekután a lefitymált kiegyezést. Mi a Cs. Szabó bűne? Hogy történelmi műveltsége van? Hogy urbánus szellem? Hogy látja a dolgok másik oldalát is? Ha az irodalmi ellentétek lebontása nem lehet cél, csak biztatni tudjuk Cs. Szabót, hogy tartson ki meggyőződésénél, urbanitásánál és egyetemesebb magyarságánál, amelybe a népiek ügye is belefér a világ többi problémái mellett. A végén úgyis az győz, aki örök, átfogó s nem múltó problémákat szolgál.

*

Ha rájuk hallgatunk: sem urbánusak, se európaiak, sem keresztények, sem egyetemesek ne legyünk. Tegyük ellenzót a szemünkre, szükítsük be a magyar horizontot, vessünk el minden vallást, szépséget, evangéliumot, hitet s ne merjünk mást írni, mint szociológiát, vagy paraszti történetet? Dehát hol van itt a határ? Ma még csak nagykövekről, földbirtokosokról, vagy bizonyos fizetési osztályon felüliekről nem szabadna talán írunk. De holnap talán már a suszterekről sem, a külváros embereiről sem, a nem falun nyomorgókról sem. Lélekről nem, szerelemről nem, álmok-

ról nem. Multról nem, hőskről sem, szentekről sem. Mesét nem, vigaszt nem, szeretetet nem. A régi pogányok ennél sokkal engesztelékenyebbek voltak. Hja, úgy látszik, ők nem tanultak annyi „dialektikát” s valószínűleg parasztiabban voltak egyszerűek: álmodni, mesélni, mitológiát faragni is tudtak. És ők nem azért bujtak paraszti mezbe, mert a paraszt álarc mögé bújva, sokszor paraszttömegeket vadítva nagyon sok „dialektikusan” formált eszmét is el lehet hinteni, amit egyébként nem lehetne. A nagy parasztimádat gyökere talán ott rejlik, hogy a parasztbarány bőrébe sokszor idegen farkasok bújnak, dialektikus ügyeskedéssel formált célokkal.

*

A horizont tehát beszűkül, de minden jóhiszemű népi író mondhatja: mi a mélybe ásunk, onnan hozunk fel emlékeket, élményeket. Nos helyes. Mélybe ásni kell is. Igaz, hogy ha ásunk, Mátyás király palotáját találjuk meg a visegrádi csirkeólak alatt vagy az esztergomi érseki palotát a várfalak törmeléktömitése közt. Még mélyebben honfoglalók csontjait, tarsolylemezeit és veretes szíjvégeit. A magyar múlt beszédes emlékeit, amelyek valóban sokat beszélnek nekünk arról, hogy legrégebb őseink is milyen magas kultúra hordozói voltak. Tessék hát a mélybe ásni, de nem barlangba bújni, amelyen ablak sincs és nem látni belőle az eget. Civilizációnk beteg és ezért éppen a népiek egyrésze barlangba vágyó, kezébe ragadna egy ősi lábszárcsontot, hogy azzal hadakozzék és ütögesse le ellenfeleit. Madách pesszimizmusa szerint az emberiség megteszi még majd ezt az utat. A materializmus mindenestre odavisz. S nekünk csak azok ellen van kifogásunk, akik ezt az utat akarják kitaposni, nem pedig a mi kultúránknak mélységekből is felfelévívő útját.

Posszonyi László.

FODOR JÓZSEF :

VIG REGGELI ÉNEKLÉssel...

Vidámítsuk torkunkat
Üde habú énekléssel,
Mint a mezőn átallejtő
Édesütemű patak,
Szintjátészó, gazdag sugárban
Ömöljön ki az ajak
A merev bánat-kószirtból,
Ami ül a szív alatt;
Fusson a föld ölibe
Gyöngyöző dalok vize.

Úgy fakadjon a szívünk
Bohón, kedvesen, görögve,
Hűvösítő lugasok közt
Táncolgatva púposan,
Veteményeket áztatva,
Lombot gyujtva pirosan,
Izes párát lehelgetve,
Mely mint édes bor olyan —
S éhomra nyelt reggeli
Frissen szűrt tej cseppjei.

Míg a torok eltelik,
A száj ontani se bírja,
S hirtelen halk fulladásban
Érzed teli testedet,
Mert nem elég száz torok rá,
Mi kiontsa kincsedet,
Mert nem elég, míg elosztod,
Reá egész életed —
S duzzadó nagy hatalom
Csap át kicsi partodon.

Létem szűk korlátai,
És te, teliszívott, szörnyű,
Föld minden vérével terhes
Fulladó mélyű szívem,
Melynek csak pár ere fut ki
Alig ömlő verseken —
Kis csurgóm mezői: szívek,
Ez is az én életem;
Milyen kicsi így, szegény,
S belül be nagy vagyok én!

IGNÁCZ RÓZSA:

SZINJÁTSZÓK ZSIBÓN*

A nagy Mecénás, idősebb Wesselényi Miklós báró rendeletére, székérre ültek a kolozsvári aktorok s Szászfenes felé, fel a Gyeróffy kaptatón, át a Kalotaszegen, neki a Mezesnek s a szilágyi hegyeknek, le a lapályra, — megérkeztek Zsibóra.

Fehérre meszelt, oszlopos, kastély-kúriában, erdőnyi vadaskert közepén lakott a nagyúr, akit az aktorok úgy neveztek maguk között, hogy színészkirály. A soknapos őszi eső elállt. Sápádó fű és korhadó avar puha szőnyege borult a lombja vesztett, gyér levelű fák alá. Tépett volt már a fák lombozata, az arany s vörös levelek közül, mint sovány ember bordája úgy ütközött ki az ázott, feketén csillogó faág.

Benke Ernyi Miksával utazott a bagázs székéren. A kastély háta megett, a baromfi udvaron rakták le díszleteiket.

— Ámbátor, — mondta Ernyi Miksa a társulat egyik jellemszínésze, kissé torz arcú férfiú, mivel állkapcsa szélesebb volt, mint homloka, feje nyak nélkül ült a túlszéles vállakon, — ámbátor nem is kellene semmi dekoráció. Hiszen a szabadban játszunk. A fák éppen elég szép dekorációt nyújtanak.

— Gyakran rendel színe elé a báró? — kérdezte Benke. Ernyi vállat vont.

— Mikor, hogy. Ahogy úri szeszélye megkívánja.

— Derék hazafi, — buzgólkodott Benke, hogy kihúzza Ernyi véleményét. Ernyi megrándította a szemöldökét.

— Nagy úr.

— Aldoz ránk, ez igaz, nélküle nem működhetnénk. A mi nagy Mecénásunk.

— De? — kérdezte József, — mert megbocsáss, hangodoból valami kételkedést érzek.

Ernyi körülnézett, hogy hallja-e valaki, aztán odasúgta:

— Zsarnok. Úgy tart bennünket a maga mulatságára, mint a majmait. No, fogd azt a kortinát, vigyük s kötözzük a közé a két platánfa közé. Az igen alkalmas lesz színpad nyílásnak.

A szorgoskodó színészek közelébe bámész, szelíd őzike somfordált.

Néhány lépésnyire megállt tőlük, félénken és kíváncsian

* Részlet a szerző „Róza leányasszony“ című sajtó alatt levő regényéből.

nézte a piros függönyt. A füle idegesen kiegyenesedett, karcú lába remegett.

— Nini! Kis őz! — A társulat fiatal hősnője, Lefèvre Teréz fülig szaladó szájjal sietett az őzike elé. Az persze nyomban összerezsent, megrúgta az avart és messze szök-
kent.

Teréz — Tercsának becézték, — elszomorodott.

— Fél tőlem, — mondta.

Ernyi Miksa nagyot kacagott.

— De fél ám.

Tercsa, szép, karcú, barna asszony, komikusan móri-
kálta magát.

— Hát én olyan félelmetes vagyok?

Ernyi körül szimatolt, hogy nem hallja-e avatatlan fül,
aztán féloldalra húzott szájjal, a foga közül sísteregte:

— Úgy látszik, az vagy. Ha nem volnál az, akkor engedne
végre játszani a kapitány. Dehát nem enged, csak afféle
másod rollékban. Vagy enged tán? S nem Fejér Rózi játsza
a neked való szerepeket?

Tercsa egy elfürészelt fatörzsre ült. Mosolygott.

— Ne sutorogj Mihály, — mondta nevetve, — ha ne-
kem nem fáj, neked mi bajod veled?

Ernyi nem szólt, csak felrántotta a szemöldökét.

Benke minden szót mélyre szívott magában. Ernyi elé-
gedetlen, a bárót zsarnoknak nevezi, Tercsát uszítja. Megszi-
matolta, hogy a lelkek mélyén elégedetlenség lappang...

A báró az ámbitusra hordatott asztalokon terítettett a
társulatnak. Az ámbitusra nyiló ebédlőben csak ő, Kótsi, Fe-
jér Rózi és Ernyi felesége, Termetzky Franciska ültek asz-
talhoz. Egyszerű, paraszti ruhás legények hordozták fel az
ételt, odebent is, az ámbituson is. A báró szép, nemes orra
szinte elveszett két dagadtra gömbölyödött piros alma arcá-
ban. Deres bajuszának minden szála külön ugrándozott, ha
egy bölény bögését s egy orgonát egyesítő hatalmas hangján
mondott valamit. Fejjel volt magasabb a derék, testes Kótsi
úrnál, mellényszerű, rövid zekéje alig ért be a gyomrán,
meggyűrődött, felkunkorodott. Még sem volt pocakos.

— Na, hugomasszony, — mondta s lapátnyi keze ked-
veskedve tenyerelt Ernyiné, Franciska derekára, — öste az-
tán nagy ribillió leszen. — Te János, — szólt Kótsira, —
van-e az aktori seregletben valamely új jövevény?

Kótsi a fejét vakargatta.

— Van, tisztelettel, van. Hiszen ez épen a baj, hogy
eleinte a kutya sem akart aktor lenni, most meg már sere-
gestül tódulnak hozzánk a jelentkezők. A mái nappal immár
harmincegy tagot számlállok.

Wesselényi eleresztette Franciska derekát. Maroknyi
szemöldökét felhúzta:

— Fene! Hát ez aztán sok egy kicsit. Ámbátor telik

még itt Zsibóból s amíg telik, igyatok fiúk! Vigyetek odaki, az aktor uraknak bort, elegendőt!

Az ámbitusra vitt asztal fejénél Láng Ádám színész és rendező ült, mellette szomorú, fagyottkörte ráncos, cigányosan barnabőrű felesége, Matild s kis fia: Duckó, Sáska, Koronka Biri, Fejér Benke, Ernyi ültek még az asztalnál. A többiek Kolozsváron maradtak.

— No, — mondta Láng halkán, — kíváncsi vagyok, hogy ma milyen mókát eszelt ki a báró? Legutoljára, mikor itt jártunk a kertben, a megyebeli urak előtt azt követelé, hogy én, előadás után, azon királyi palástban, melyben valék, ugorjam át a hordó abroncsán.

— S átugrottál bátyám? — kérdezte Benke, kissé túl hangosan, egy cseppet élesen.

Láng nevetett.

— Nem én. Mondtam, hogy nem tudok. Osztán tudod-e, erre mi következett? A nagyságos báró széles jókedvében maga ugrott át az abroncson. Csudálatos ember ez fiam! Széles a kedve, bő az egészsége. Istápolja a művészetet, de a komédiát is megkívánja. Ilyen ember való színészek istápjának, hogy a műveltséget szeresse s a mókát is értse. Ne legyen valami savanyú tudós fajta.

Benke letette a kést és villát, annyira meglepték, amit a báróról hallott. Ha előre hajolt ültében, jól láthatta természetes alakját az óriási ebédlőasztal mögött. Köszönt is illendően neki, mikor megérkeztek. De hozzá még nem szólhatott.

— S hogy tud citálni a báró őnagysága Horatiusból! — tódította Fejér, egy sovány, hegyesorrú fiatal színész. — Én akkor reszketek legjobban, mikor műveltségből examináltat s párviadalra hív latinból, meg görögből.

Benkének égni kezdett a füle izgalmában. Ha őt hívná ki hexameter versenyre a nagyságos színészkirály! Ő megmutatná!

Ebéd után próbát tartottak a kertben. Napsütéses, langyos október délután volt. A báró egy karosszéket vitetett ki a platánfa elé. Abból dirigált.

— Fáklyákat szúrjatok sorba a földre. Mikor szétmegy a kortina, meggvujtjuk őket. Ti a fáklyafény mellett játszodjatok. Oda szembe szolgák! az asztalokat s karosszékeket! Puha karosszéket te marha, a tekintetes vicispán úrnak hozod. Nem tudod már egyszer megtanulni, hogy pudvás a feneke, párnát kíván? Csapos hordókat az asztalok közé. Egy legény álljon mindenik asztalnál. A cigánybanda bujjon oda bé ne, oda a fagyalbokrok megé.

— Az udvarosok, belső eselédek s a mezei jobbágyság közül a fiatalja bejöhet este. Az urak megett legyetek. Ott tovább, messzebb, nem ott hé! Nem tudsz distanciát tartani? Na ott, ott állj meg te legény. Onnan hátulról még láthattok. Ti is nézhetitek onnét este a spektakulumot!

... Csillagfényes ég volt, hold nem világított. Annál job-

ban lobogtak a fáklyák a rőt lombú platánok alatt. Az aktorok a fáklyasor megett, a kis tisztáson játszották: Geszler, a kegyetlen zsarnok rémséges históriáját. Tell Vilmos regéből írta ezt a darabot valamely német szerző, — hogy ki, — azt bizony nem tudta a zsbói színtársulat. Ők csak a szöveget ismerték. S játszották, ahogy tellett tőlük, lelkesen. Benke az ifjú szerelme alakítá.

A meghívott vendégek, — vagy tizenöten, — zajos halljukozással helyezkedtek el az asztalok körül. A báró nem ült le velük. Egy golyós puskát vett a vállára s le s fel járkált a tisztás mögött.

Benke partnerével jött a színre. Érzelmes szavakkal, értelmesen s kissé túl nagy hévvel szerelemről beszélt. Tercsa asszony, szerepe szerint pirongva hátrált előtte. A közönségnek háttal ment, lassan a fáklyasor felé. Mikor aztán hirtelen meg akart fordulni, felsikoltott. Fodros, hosszú ruhája lángot fogott. Benke rémulten nézte. Megakadt torkában a szó. A platánfa alatt a fájós derekú vicispán úr felordított:

— Ég az aktorné! Emberek! Hé emberek! Oltani! — Benke riadtan nézett körül, kereste, hogy a tüzet mivel oltsa el, — hirtelen lekapta lovagi köpenyét s rohant. Ám abban a pillanatban hátulról a bokrok közül előugrott a báró.

— Félre ifjanc — mennydörögte. — Nem úgy kell azt, s a megrendült Tercsa égő derekát hatalmas csapásokkal tapogatni kezdte saját széles tenyereivel.

— Brávó! — üvöltött a vicispán, aki már féllábon ugrott az izgalomtól. — Ez igen. Eloltja a pusztá tenyerével. Brávó Miklós! — S hogy ő se maradjon el a dicsőségben, megfogott egy hordócska bort. Sebesen gurigatni kezdte a fáklyák felé.

Benke pillanat alatt átértette a helyzetet. Villámgyorsan cselekedett. Átvette magát az égő fáklyafüggönyön, elfogta a guruló hordót, talpra állította. Öklével ütötte be a tetejét. Már hárman, négyen rohantak oda, játszók és nézők vegyesen s közös erővel ontották a beütött hordó tartalmát Tercsára. A tűz elaludt. A báróról és az aktornéról folyt a bor. Wesselényi nevetve fujt megpörkölődött markába.

— Intermezzo, uraim! — kiáltott hahotázva. Aztán intett, hogy csak folytassák nyugodtan a komédiázást.

Tercsát át kellett öltöztetni. Az ijedtségtől inkább volt holt, mint eleven. Azt mondta, inkább meghal, de ma többször nem megy a fáklyák elé.

— Sebaj! — kiáltott a báró a színpadtér közepén, — a szerelmesek jelenete kimarad. Kotródjék maga is fiam, — szólt Benkére. — Gyerünk az almával.

A báró tulajdonképen csak erre a jelenetre, a híres alma jelenetre várt. Ezért vette a puskát magához, ezért nem ült le vendégei közé. És mikor Láng Ádám Duckó nevű fiacskája fején a szép sárga polnyik almával, úgyis mint

Tell Vilmos fia, a platánfa alá állt, a báró hirtelen egy bokor mögé suhant.

Láng Ádám a szerepe szerint Tell Vilmosként vette üres színpadi puskáját, megcélozta fia feje tetején az almát. Benke kellékesi minőségében durranásra készen állt ugyanazon bokor mögött, mint a báró. Wesselényi rápillantott:

— Félre ifjone! Itt én lövök!

S mikor Láng a játszó terecskén meghúzta a ravaszt, abban a pillanatban ő, a mesterlövő, valóban ellőtte a gyerekek fejéről a sárga polnyik almát.

Benke megbabonázva nézte Wesselényi bárót. Ki ez az ember, mindnyájuk hatalmas, féktelen kedvű Mecenása? Ki ez a magabizó ember, aki éles töltéssel lő játékból a színész gyermekére? Halálpontosan talál és sátáni kedvvel felnevet.

A vendégek már előre tudták, — Wesselényi hozzá szoktatta őket, — hogy valami ilyes csiny készül, — hangosan brávóztak. Lángné a színészek öltöző bokrából nézte a jelenetet. Vigyázni akart rá, hogy a kisiú jó helyről menjen be a játszóterre. Mikor meglátta a puskát fogó bárót, halálsápadt lett. A dörrenésre pedig szó nélkül összeesett... A kis Duckó gyanutlanul, nevetve szaladt hozzá. És elámult, mikor a mamát a földön találta.

...Hajnalig tartott a nagy mulatság az előadás után. Éjfél után a báró már az egész társulatot az asztalához ültette. Énekelték, rikoltoztak s Kótsi kapitány, mint hajdan, huszár korában az asztal tetején ropta a táncot Wesselényi nagyobb meglegedésére.

Benke csendesen ült a kert másik felében, az asztal végén, Ernyi mellett. Miska sötétben meredt a poharába. Dohogott.

— Délben az én feleségemet ölelgette, este a Tercsa derekát lapogotta. Úgy hallom, délben morgott a sok aktor miatt. Kegytől függünk és sohasem tudhatjuk, mikor apad el ez a kegy?

Murányi Zsiga, apolló-arcú, szép, kissé buta fiatal színész, Lefèvre Teréz titkos jegyese, közelebb hajolt hozzájuk:

— Majd útra tesz bennünket, ha megún.

— Hová szokott járni a társulat? — kérdezte Benke.

— Például Debrecenbe, — mondta Murányi.

Benke messze nézett, a kialudt, füstölgő fáklyák felé, a játszóter irányába, mely felett pirkadt már a csípős, hideg őszi ég. Zsuzsira gondolt. Milyen messze is van ide Kolozsvár... Ha még ott van... De ha hazamegy Zsuzsi Laborfalvára, akkor még messzebb van tőle... Ám Debrecen, Magyarország lenne csak igazi messzeség...

— Vajon tud-e ma éjjel aludni Zsuzsi? — gondolta, aztán tekintete visszazállt fejlógató társai közé és azt mondta:

— Mi lenne, ha a társulat Magyarországon maradna?

Ernyi fölütötte a fejét.

— Mit mondasz?

— Úgy gondolom, hogy bár az egyik fele. A nevendék tagok. Az igyekezők. Akik máskép szeretnék a teátrumot. Hiszen úgylis baj, hogy sokan vagyunk. Kétfelé válhatnánk.

— Máskép gondolják? — szólt közbe Murányi. — Barátom, a báró pénztárcája nélkül éhen halunk.

— Természetesen a báró pártfogása mellett, — mondta Benke óvatosan, — de kissé szabadabban. Távolabb Zsibótól.

Ernyi bólintott.

— Más vezetés alatt. Régen gondolkozom már ezen. Kótsi nélkül máskép lehetne.

— Kérjük meg a bárót, — mondta Benke, — hogy ereszsen minket egy próbaidőre szabadon. Hiszen te mondtad, Miska, hogy a feleséged hallotta, miként sokalja a tagok számát.

— Igen, — mondta a széles állkapcsú Ernyi sersistergő hangján — Franciska megmondhatná neki. Óvele szóba áll a báró.

— Lefèvre Tercsát mellőzi Kotsi a Fejér Rozíja miatt, — bólintott Murányi.

— Ha rábázná, — mondta Ernyi, — én elvezetném a fióka társulatot.

Benke ránézett. Szeme féltékenyen villant. Ő? Ernyi, mint színigazgató? — gondolta egy futó pillanatra. De a másikban összeszorította a fogát, fellobbanó hiúságát erővel fojtotta el. Arra gondolt, hogy Ernyi öregebb, mint ő. No és, — a genie szerény! Am mégis, így is közeledik a cél. Csak türelem kell. Kitartás. Akarat...

— Új társulatot alakítunk a nevendék tagokból, — mondta lelkesen. — Debrecentől csak egy ugrás Pestbuda! Hallgassatok ide! Én az új teátrum fundamentumát így gondolom el: miköztünk nem lesz versengés, miköztünk mindenki egyenlő lesz, mert a színjátszó társaság hasonlatos egy kerékhez, amely...

Reggelig beszélte társainak terveit. Egyre többen sereglettek köréje. A vezető színészek asztalától átült hozzájuk Láng Ádám és a kiállt réműlettől még mindig halottsápadt felesége is. A kert másik végében megállás nélkül húzta a cigány. Wesselényi báró Fejér Rózsit táncoltatta, Kotsi Patkó János Ernyinét...

Reggel azzal tértek aludni a gazdatiszti ház padlóra szórt ropogós szalmáján, egyik a másik mellett, hogy új színház alapítására szövetkezett, elválaszthatatlan barátok immár.

Benke álmatlanul bámult az ablakon betűző nap sugarába.

— Zsuzsi visszamegy Mózsához, — gondolta. — Megnyugszik. Tán ad az Isten neki vigasztalásul gyermekeket.

A zsibói kastély fölött teljes pompájában ragyogott a langyos, őszi nap. A gazdatiszti ház szinte reszketett a színészek horkoló kórusától. A báró is horkolt odabent, medvebőrös, gyapjúpokrócos, kemény, katonás ágyán. Az istálló kü-

szőbén félálomba bóbiskolva tisztította a lóvakaró szerszámokat az oláh béreslegény, pislákoló szemében az éjjeli spektákulum csodáival... Csak a címeres szarvú magyar ökrök s a báró külhoni tehenei voltak teljesen éberek...

Benke szemére is leszállt az álom.

— Honfoglalásra indulunk, — motyogta, — honfoglalás. — Nyujtózkodott. Megdörzsölte a szemét. Egy könny maradt az öklén. Sokáig nézte.

— Zsuzsi, — motyogta. — Lassan elmorzsolgatta a könyvet, aztán elaludt...

Ignác Rózsa

VÉGH GYÖRGY:

HÁROM CSENDES ŐZIKÉRŐL

Ortutay Andrásának

Havas erdők három őze,
három csöndes őzikéje,
öles hóban, lomha ködben
elindult a szentmisére.

Ejfélt volt a havas erdőn,
hűvös, bűvös téli éjfélt,
havas erdők három őze
ballagott a csillagfénynél.

Kis szívükben szomorúság,
szép szemükben könnyű álom —
öles hóban, lomha ködben
ballagtak a holdvilágon.

Messze volt az Isten-háza,
hol a Kisdéd várta őket,
hűvös, bűvös téli éjen
távol útról érkezőket.

A harangok zengtek-bongtak,
hívó hangjuk messze szállott
hűvös, bűvös lomha ködben
elhagyták a holdvilágot.

Az őzek még messze voltak,
karcsú lábuk öles hóban,
Jézus Krisztus panaszkodat
meghallotta a jászolban.

Három angyalt küldött értük,
ment érettük három angyal —
szánkójukba szelet fogtak
noszogatva villámokkal.

Havas erdők három őze,
három csöndes őzikéje,
öles hóban, lomha ködben
így ért el a szentmisére.

MÉCS LÁSZLÓ:

SZOMJÚSÁG

Az orkán elsodorta kalapom.
A felhő bömböl, mint vad, bamba állat.
Egy ereszaljban meglapulva állok.
Ázom. De nem baj, megszárit Napom.

Szemközi házban egy azáleát
két ablak közt felejtettek bezárva.
Nyaralni mentek tán, mert szomjas, árva,
lekókkad rajta rügy, bimbó meg ág.

Részegre issza rózsa, rozsa, csalán
mostan magát kint kortyingatva gyorsan,
— ő nem vehet részt az országos sorsban:
szomjan hal Isten gazdag asztalán.

Az ő hazája egy virágcserep,
nem köldökszinór nála a gyökérzet,
kapától és ásótól sohse vérzett,
nem száll reá se lepke, sem veréb.

Vizet pohárból, fényt is üvegen
át szűrve kap, mint üvegházi költő,
ki nem borzong belé, midőn üvöltő
vihár fut át virágon, szíveken.

Én ősgyökérrel élek, úgy kapom
a fényt, malasztot csók-frissen, szüretlen,
a könnyet is a kurta fényszünetben,
mit gyorsan szárit gyógyító Napom.

AHOL A BÉKÉT MEGTALÁLTAM

Az emberek napjainkban folyvást a békéről beszélnek s valószínűleg mindaddig beszélni fognak, mígnem valahol kitör egy csetepaté s akkor még rikácsolóbban beszélnek majd róla, hiszen szükségessége még szembetűnőbb lesz akkoron, mint ma.

Nos, amíg az emberek csak fecsegnek a békéről, én már meg is találtam. Nem azért találtam meg, hogy megtartsam, mert ez egyszerűen lehetetlenség. Csak azért, hogy néhány napig részem legyen benne, hiszen már az is sok, ha ennyit elmondhat az ember.

Egészen ügyesen találtam meg, — talán nem is volna szabad így beszélnem — s még hozzá megfontolt terv alapján, ami különösen ritka módja annak, hogy az ember a jót megtalálja. Mert a jóság a külvilágból úgy sugárzik, mint az adomány, beleértve az égi Gondosságot is. S rendszerint nem is úzzuk ki magunkból, márcsak magunk miatt sem. Negyven éve már, hogy bensőségesen ismerem Chartres katedrálisát, mégis a minap meglepődésemben elkezdtem hebegni egy különös csoportozat előtt. *A mágusok imádása* volt a címe, sohasem hallottam róla; azonnal lefényképeztem, mert ez volt a legszebb dolog, amit életemben láttam. Messze felülmulta természetesen a londoni földalatti vasút várótermibein látható domborműveket. S ezt is véletlenül láttam meg, minden terv nélkül.

A békét azonban határozott és eleve megállapított terv alapján sikerült megtalálnom. Lakásomban egy csomó európai ország térképe lóg a falon, természetesen Angliáé is. Ez országok közül kiválogattam a hegyes vidékeket, gondosan átvizsgáltam néhány földrajzi táj vonásait, hogy a legtöbbet ígérőt választhassam. Egy tucatnyi elrejtett völgy között válogattam, magától értődően az erdős völgyekre vettem első sorban szemet, és előre teljesen kizártam azokat a helyeket, ahol túlságosan közel futott a vasút, vagy amelyeken fővonal vezetett keresztül. Véleményem szerint a benzin még a vasútnál is nagyobb átok az emberiség életében, és sokszor eltűnődöm, mit mondana most az öreg Ruskin, ha feltámadna. Hiszen ő már egész szótárát kimerítette a vasút elleni kifakadásokra, s a benzin ellen bizonyára már csak taglejtésekkel szónokolna.

Gondot fordítottam arra is, hogy a kiválasztandó vidék Európa régebbi kultúrájában fektüdjön, mert az újabb kultúrán található helyek teljesen hitetlenek s így nem nyugalomra valók.

Önök, kedves olvasóim, úgy gondolják, lehetetlen ilyen helyet találni. Pedig én megtaláltam; néhány ház van csak benne s a templom. Elhatároztam, hogy ide megyek. Két nap és két éjszaka az utazás Londontól, és még néhány mérföldet gyalogosan is meg kell tenni egy ösvényen.

Mikor egyedül haladtam az erdőben — késő reggel volt már — rossz sejtelmek szálltak meg, mint ahogy kellemetlen érzés lesz úrrá az emberen néhány órával a túlságosan jól-sikerült étkezés után. Lesz-e vajjon a faluban fogadó, és ha lesz is, milyen lesz? Kellemes és barátságos? S a tulajdonosa vendégszerető, kedves ember lesz-e? Hiszen az a legfőbb egy jó fogadóban, ha szíves a vendéglátás. Iható-e a bor, s vajjon kibírták-e még verkli és egyéb szörnyű hangszerek nélkül, amelyek sajnos egyre jobban terjednek a hegyekben. S végül egy borzalmas gondolat csapott rám, mint a ragadozó madár: mi lesz a rádióval?

Az erdő azonban véget ért és öreges, meredek háztetőket láttam magam előtt, tiszteletreméltó szürke kőfalakat, s a kis tér közepén egy picinyke templomot. Megkönnyebbülten sóhajtottam fel. Édes rétek dőltek le a domboldalakon az erdők határától. A fűvön tehének legelésztek s kolompjaikkal csengő-bongó muzsikát csináltak. A kolomp az egyetlen hangszert, amelyen a tehén játszani tud, de ezt igazán isteni tökéletességgel csinálja. Az ösvény ezen a pázsitos legelőn vezet keresztül, beértem a faluba és megtaláltam a fogadót.

S ekkor jött csak az igazi felfedezés. Minden olyan jó volt, hogy szinte el sem hittem. Mintha nem is ebből a romokban heverő világból származott volna. „Zöld kereszt” volt a fogadó neve, s amikor beléptem, egy csinos idősebb asszony az előszobai asztalnál burgonyát hámozott. A latin költő azt mondja a jó háziasszonyról, hogy „állandóan odahaza van és sző”. Ez a jó asszony azonban nem szőtt, hanem burgonyával foglalatzkodott, amit még a latin költő idejében nem hoztak át az Atlanti Óceánon, mint annyi más jó és kevésbé jó dolgot. Hamarosan megmutatta fájának, nemének és korának veleszületett minden erényét. Kedves volt, figyelmes, pontosan tudta az árakat, — mellesleg angol pénzre átszámítva hat shillinget és öt pennyt fizettem naponta s ebben a bor is benne volt— s így elhatároztam, hogy előbb megizlelem a bort, mielőtt letelepedem. Egészen jó volt a bor is. Persze nem olyan, mint amilyen jó az asszony volt, vagy amilyenek a Rhone völgyében a legközségesebb borok is, de még mindig jobb, mint azok a borok, amikért hét-nyolc shillinget is elkérnek Londonban. Nem volt nehéz bor, kedvesen itatta magát, mint a víz, a levegő, avagy a napfény. A jó bornak ilyennek is kell lennie. S ilyen is volt, mígnem a Teremtés utolsó napjának reggelén történt valami, amire mindannyian emlékezhetnek. Ez a kitérés, érzem, kezd kissé hosszúra nyúlni, befejezem hát, s csak azt szeretném még megjegyezni, hogy az angol kritikusok bizonyára azért korholgat-

ják annyira szorgalmasan a kitéréseket kedvelő, fecsegő természetű író, mert valami érthetetlen okból kímélik a papírt és sajnálják a papírpazarlást. Az asszony — hogy végre valóban visszatérjek — egy mérhetetlenül nagy szobába vezett, ahol a falakon nehéz függönyök lógtak, a padlót éppen frissen mosták fel, az ágy már legalább három nemzedéket kiszolgált s az ablak a hegyekre nézett.

Itt találtam én meg a békét. Itt, ebben a szobában. Éjszaka Álom Apó lakozott benne, nappal a hegyi levegő és éjjel-nappal locsogott a völgyi patak.

Három álló napon keresztül itt laktam, Bossuet életét olvastam, amelyet elhoztam magammal és írtam egy kis verset is. Gyakran elkóboroltam kis vízesések és hegyi tavak között a vidék távolabbi részén.

A negyedik napon azonban úgy gondoltam, mennem kellene. Nem szabad kísértésbe ejteni a dolgokat, nem szabad helytelenül élni adományaikkal. Ha a túlságosan kibomlott szépség s a túlságosan nagy szellemi képesség veszélyessé válhat, — ugyanez mondható el a mértéktelen gazdagságról is, sőt talán a testi jólét valami hihetetlenül magas fokáról is — mennyivel inkább kell vigyáznunk, hogy az áldott Békét ne tegyük türelmetlenné. S amikor a köves úton lefelé tartottam a völgyben egy vén gebe mögött, — kocsit nem lehetett kapni — úgy éreztem, helyesen cselekedtem, amikor nem időztem tovább. Visszanéztem a piciny falura, de még csak áldást sem mondtam. Főlöszleges lett volna.

Őnök, kedves olvasóim, most azt kérdezik, merre van ez a hely, mert bizonyára önök is szeretnének odamenni és boldogok szeretnének lenni. Sajnos, könyvem éppen most ért véget, s már nem maradt hely, ahol elmondhatnám.

BESZÉLGETÉS EGY MACSKÁVAL

A minap bementem egy vasútállomás ivószobájába, sört rendeltem, s az egyik kis asztalka mellett helyet foglalva, az emberi lélek szükséges, de mindenképpen szomorú elszigeteltségéről kezdtem töprengeni. Azzal vigasztaltam magam, hogy van valami mindnyájunkkal közös a természetben. De aztán láttam, hogy így nem törhetem meg a jeget, s a szívnek üres megfontolásoknál többre van szüksége. Hosszas kutatás után találtam egy kissé elcsépelet újabb érvet, amikor a sors, valami jótékony sugallat, a véletlen vagy az óceán és dajkáló csillagom egy égővörös bundájú, selymes, hosszúsórzú macskát vezérelt elém.

Ha igaz, hogy az egyes nemzeteknek olyan macskáik vannak, amelyeneket megérdemelnek, akkor az angol nép igazán megérdemli azokat a macskákat, melyek seholsem annyira megelégedettek és barátságosak, mint itt. De ez a macska még az angol macskák közül is kitűnt, annyira barát-

ságos volt. Egyetlen kecses szökeléssel felkúszott az ölembe, befészkelte magát, elülső mancsait bizonyos bájos félénkséggel karomra helyezte, mintha bemutatkozni óhajtana, ártatlan szemét reám szegezte, és aztán titokzatosan, helyeslőleg mosolygott.

Nincs az a félénk ember, aki ilyen közeledésre ne válszolna valami módon. Én is így tettem. Sőt annyira felbátorodtam, hogy simogatni kezdtem Amatheát (mert hirtelenében ezt a nevet adtam neki) és noha tiszteletteljes módon tettem ezt, aminthogy idegenekkel szemben az udvariasság az első feltétel, nemsokára melegséget vittem simogató mozdulataimba, mert úgy éreztem, igazi baráttra akadtam. Igen, baráttra, itt a földalatti állomáson, London S. W. 99. alatt. A simogatásról később áttértem a beszélgetésre és így szóltam: „Amatheá, te macskák legszebbje, miért tűntesz ki különösképpen engem ennyi kegyvel? Felismerted tán bennem minden élőlény barátját, vagy te magad is unatkoztlál elhagyatottságodban, bár bizonyára közel vagy kedves otthonodhoz, avagy talán az állatok szívében is van valami bánat, miként az emberekében? És ha van, mi okod a bánatra? Vagy én vagyok túlságosan együgyű, Amatheá, hogy ennyit kérdezek s nem elégszém meg azzal, ami az istenektől jön? Törődni kell mindig a mikénttel is, *ahogyan* az a valami jön?

Ezekre a kérdésekre Amatheá hosszú dorombolással válaszolt, csukott szemével a találkozás gyönyörűségét akarta kifejezni.

„Hízelegsz nekem, Amatheá, — folytattam — és én megvigasztalódom. Nem gondoltam volna, hogy van ebben a lélegző és nyüzsgő világban egy ilyen tökéletes mancsú macska, aki saját magától barátságot kötne velem, és valami mély megérzéssel éppen engemet választana ki. Ha nem is válszolsz szavakban, tudom az okát és dicséretreméltónak tartom. Mert a szavakban benne rejlik a széthúzás magva, s a szerelem is hallgat, mikor igazán mély. Ezt valami régi könyvben olvastam, Amatheá, nem is olyan régen. De megvallom neked, az a könyv semmit sem mondott a mozdulatokról és képes értelmű jelekről, amelyek pedig sokkal fontosabbak és tökéletesebbek, mint a szavak. Semmit sem mondott arról a gyöngédségről, amellyel én most téged elhalmozlak, szegény szívem hálája jeléül.”

Ezekre a szavakra Amatheá könnyed elismerő mozdulattal bókkolt, — nem lekicsinylőleg! — fejét jobbra-balra nyujtogatta és aztán mély meelégedettséggel megnyugodott.

„Ó, szépséges szörméjú Amatheá, sokan dicsértek már téged, mielőtt én dicsérhettelek és sokan dicsérnek majd még, különös nyelveken is, amikor én már nem leszek közeledben. Őszintébben azonban senki sem dicsérhet téged. Mert senki a világon nem tudja nálamnál jobban, hogy a macskának négy bája van: lezárt szeme, hosszú, puha szőrzete, hallgatagsága és megható szeretete.”

Erre a szóra, hogy „megható”, Amathea felemelte fejét, gyöngéden reám tekintett, mégegyszer előszedte puha talpát, megsimogatta karomat, aztán visszaereszkedett doromboló boldogságába.

„Bizonyos lehetsz, — beszéltem tovább — hogy a halál nem teérted van. Önmagával megelégedett lényed nem ismeri sem a halált, sem az elválást. És ezért még inkább tisztellek, kedves Macskám! Mert ha a te fajtádnak megadatott a közös sorsban való megnyugvás, miért nem követjük mi emberek is a te példádát, s miért töprengünk folyton-folyvást csak azon, ami esetleg jöhet és miért foglalkozunk azzal, ami volt és ami sohasem jön már vissza? Köszönöm neked Amathea, édes Euplokamosom (öt percnyi barátkozás már feljogosított, hogy ilyeneket mondjak neki,) hogy minderre felhívtad a figyelmemet. Emlékeztettél az ifjúságomra, s egy pillanatra felidézted azt. Mert van egy kor, áldott ifjú kor, édes Macskám, amikor még az emberek szánalomraméltó fajtája is összhangot talál, a test élete nyugodt, az álom szabályos, hosszú és mély, az ellenségeskedések és bajok még ismeretlenek vagy éppenséggel örvendetesekek, s amikor az egész életet a remény burkolja be, mint ahogyan az én ölem burkol most téged, Amathea. Igen, mi, az elátkozott faj, mi is ismerjük a békét. De míg te vaksi kölyökkorodtól egészen könnyű öregséged pár utolsó napjáig magadban hordozod a békét és megbékéltséget, mi csak itt-ott kapunk belőle valamit. De nem akarlak szomorítani az ember bánataival, hiszen ez árulás lenne és aljasan visszaélnék jóságoddal! Te engem London hét millió emberéből választottál ki magadnak, hogy átadd szived vigasztalását, s amikor te váratlanul és hirtelenül ennyire kedves voltál, én azoknak a szenvedéseivel szórakoztassalak, akiket te csak úgy ismersz, hogy táplálnak téged, lakást adnak és melletted járnak? Hiszen te nem istenítesz bennünket, mint például a kutya, és már ezért a kis szolgálatért is hálással nézek rád, — és még valami másért.”

Amathea lassan négylábra állt, ívbe görbesztette hátát, ásított, még édesebb mosollyal tekintett rám, aztán körbejárt és új heverőhelyet keresett magának a kabátomon. Nagy purrogással és dorombolással helyezkedett el.

Most már biztos voltam abban, hogy a világ üressége és jelentéktelensége miatt valami feldúlt érzés lett rajtam úrrá. Hosszú évek szokásait felcseréltem s a dolgok életétől elfordultam, a teremtő fénytől elfordultam, a szerető gondosság minden kötelékétől elszabadultam s elfelejtettem azokat a gyönyöröket, amelyek halandó ember ajkát érinthetik. Az ősi ellenség végzetesen elhatalmaskodott a szívemen és úgy éreztem, hogy nálunknál nagyobb hatalmak játékszerei vagyunk, s ezek a hatalmak nem mindig a legjobbak.

„Sosem hagysz el majd Amathea?”, kérdeztem. Tiszteletben tartom álmaidat s együtt üldögélünk majd a számlálatlan időben, karomban tartalak, amíg te a paradicsomi mezőkről

álmodozol. Semmi sem választhat el bennünket egymástól. Te az én macskám vagy és én a te embered. Mostantól kezdve teljes béke legyen bennünk.

Ekkor történt, hogy Amatheá megegyszer felemelkedett s bájos, meghitt, súlytalan mozgással tökéletes négy talpára állt s olyan könnyedén kúszott előre a padlón, mint egy hullám vonala. Lassan elsétált a közelemből s vissza sem tekintett. Más járt a fejében. Amidón tartásában ennyi bájjal és fenéggel az ajtóhoz ért, egy alacsony és rendkívül kellemetlen ember lépett az ivószobába.

„Ciccc, ciccc”, szólt Amatheához, aki fejével kedvesen hozzádörgölődött. Egyedülálló, mély és tiszta érzéssel bámult rá s aztán valami hűséges, megható barátsággal a lábához fektet, érzéseinek legőszintébb kifejezésekképpen. Látszott rajta, hogy ez a boldogság örök és sohasem múlik el.

Baics István fordítása.

HOLLÓ ERNŐ:

FÉLIGKÉSZ VERSEK

Elkezdem néha itt, vagy ott,
mezőn, utcán, országúton,
hallgatag sorokat rovak,
hogy miről, még nem is tudom.

Csak elkapott a „hangulat”
s előle ki nem térhetek,
sorokat rakok, mint paraszt
a friss búzakeresztet,

mint tégláit a kőműves,
hogy majd belőle ház legyen.
Ó édes, izzó munka-láz,
hogy hajtasz engem szüntelen!

Felcsillanok sorok között,
felcsillanok és ernyedek,
s akkor láthatatlan erő
megállítja a kezemet.

Megáll a szép vers-hangulat
és visszaroskad vers-sorom,
vinném előre versemet,
tégláit raknám, nem tudom,

s úgy állok, mint a gazda, kit
eső zavart, megátkozott,
vagy építész, akinek a
téglája hirtelen fogyott.

GULYÁS PÁL: TÉKOZLÓ

I.

Eljött a perc,
midőn a Nap
megnyújtja lent
az árnyakat,
s a hallgatag
túló poron
árnyékok egy
ledől torony.
A perc van itt,
a halk idő:
árnyékok a
magasba nő,
a Föld határán
áthatol
s a fellegekre
ráhajol.
Mi bánt, hogy oly
csüggetegen
merengsz az esti
tűz-ezen?
Csüggeszt a tűz,
a tűz dala,
az alkonyég
tűzhajnala?
Fáradt szemed
a szögre bámul,
hol tested a vak
földre zárul?
A perc van itt,
az új, sugalmas:
szívünk heve
új lesz, hatalmas!
Pedig nem volt még
ennyi mult:
a mult s jelen most
egybehullt!
Az épülő
gúllak felett
úgy tárta szét
szárnyát az est,
ahogy fölöttes
most kitarja

a lenge szél
fuvallatára!
Az esti Nap
rakja le itt
utolsó láng-
pilléreit.
Óh nézd, a híd
mint leng, zizeg!
Fényt izzanak
a szent ívek!
Az ív alatt
vad lázban ég
a mámoros
emberiség!
A nap ezüst
fényhídja ez:
lépj föl reá,
ne csüggedezz!
Röpítsen föl
égő szalagja
keletről a
fénylő magasba
s onnan hajolj le
a szelíd
nyugati alvó
tengerig!
E hídon át,
ki mélyen áhít,
elérheti
az éj csodáit!

II.

A lassú virradat
mily szép ajándék,
midőn a fák alatt
megszületik az árnyék!
Mint sorba özönlő
gyors katonák,
úgy szállnak a színek
a légen át,
vissza mindegyik a
maga helyére:
s ismét kibuggyan
a rózsá vére,
zöld lesz a lomb
mély gömbje ismét,
fiatalon
pompázik a friss rét...
S itt áll előttes
a régi világ:

fürödnek a fényben
az éji fák.
Megrántod a kutat,
mely lent sötét,
s nézed a víz
omló szövetét!

*

A dél is eljő
már nemsokára
s föléd hajol
a lombok árnya.
S hallod a mozgó
lombon át
az ősi otthon
harangszavát!
A pillanat
várásza áthat,
itt magadat
jól megtaláltad!
Kint százfelé
szakít az élet,
itt egy pontba
fut össze éned.
S mielőtt vissza-
hullsz a földbe,
itt belelátsz
a nagy tükörbe,
lenézhetsz lelked
holt tavába,
mely csöndesebb,
mint lent a bánya.

*

A délnek égő
csillagát
biztos léptekkel
hágjad át
s fölöttes lelked
zászlaja,
a régi kert
járd be ma!
Most boldog a holt is
a sírok alatt,
hantjára sugárzó
tallért dob a Nap!
Csengő aranyat
kap a fák koronája
s aranyra szelídül
a föld komor árnya!
S míg járod a kert,

útadba hajol
 s csalogat anyaként a
 ribizlibokor.
 Óh, mondd, hova tün
 a régi kesergés?
 Mindenfelül int
 örömarccal a termés:
 sárgán, pirosan
 ezer pici földgömb,
 nézd, — mámorosan
 a Földből előjön!
 S mint mappa vidékén
 a délköröket,
 úgy látod e gömbön
 a halk ereket.
 Ezer pici gömb
 így néz föl a Napba,
 héj-ablakain
 átszillog a magja.
 Egyik se visel
 arcán sűrű kendőt,
 megvallja szelíden
 titkát: a jövőndöt.

*

A búcsúzó Nap
 szíve vérzik
 s a levelek
 ezt mind megérik,
 mert lenge lapjuk
 lágy erén
 nem csendül át
 a távoli fény!
 S helyette mint
 bús szemfedő,
 az éj hideg
 őrjánya nő.
 Az éj mint sűrű
 fű kikél
 és arra int,
 hogy válni kell!
 S míg mégy, a táj
 elandalít,
 nézve a Nap
 lázálmaait:
 a fény sugarzó
 képeket,
 miket a felhős
 ég re fest...
 S mire lehullt

fáradt korongja
 visszatérsz árnyas
 udvarodra.

De a föld tőle
 még meleg
 s ott ül a porban
 gyermeked
 s játszadozó
 ujja alatt
 a porszemek
 leomlanak.
 Elnézed teste
 hajlatát,
 szemének fényes
 ablakát
 s mögötte a rejtett
 kék vizet:
 nem érted és
 mégis tied!
 És rád borul
 az ég vidéke,
 szívedre hull
 az égi béke,
 amelyről a
 költők daloltak,
 a régi költők,
 a régi holtak...

Gyermekek, virág,
 fák lombjai:
 ki tudná mind
 elmondani?
 Gyökérrel az
 alvó talajban:
 az ember egy
 mély titkú dallam.
 A földbe hull
 és ott kikél,
 és mint a fát
 az esti szél
 lengeti búsan
 északnak-délnek:
 úgy hajtogatja
 őt bent a lélek.

III.

Eljött a perc,
 a perc itt fekszik,
 egyik esttől
 a másik estig!

Az úti fák
 pihenni térnek
 s egészen a
 felhőkig érnek.
 Mi bánt, hogy oly
 csüggetegen
 merengsz az esti
 tűz-egen?
 Lelked az éj
 álmra hívja,
 feléd hajol már
 földöntúli hídja.
 S a vadvirágok
 tarka fénye
 visszarepül
 némán az égbe.

*

Óh nézd, az úr
 mint hinti szét
 a csillagok
 mathézisét!
 Az égi mély
 drapéria
 mintája szent
 szimetria!
 A tölgy most halk
 gyökért ereszt,
 keresi a
 mélységeket,
 de lombja lenge
 szelleme
 zizegve szárnyal
 felfele!
 Alattad föld,
 fölötted ég,
 alattad a holt
 nemzedék,
 fölötted pályák
 rendje hí:
 lengő világok
 ezrei!
 Itt most mindenki
 útra kél,
 az utak ormán
 zúg a szél,
 az éjtszakának
 súlya van
 és húzza lelked
 súlytalan!

*

Az ég a fákra
ráborult:
ez már az éj,
az alagút!
A földbe víz!
Az égbe megy!
Szemedben mégis
könny rezeg...
A csillagok
forgó ívét
fájdalmad mért
rombolja szét?
Midón a hús éj
rádhajol,
nincs gyermeked,
ki átkarol?

Oh hát nem ez volt
a napod
és most siratva
siratod?
A kőnek is
árnyéka van,
csupán te vagy
árnyéktalan?
A parti fű is
mind terem, —
csak sorsodban nincs
értelem?

Tekintsd a lombos
néma fát,
mint őrzi rejtett
fonalát,
mely százados
kéрге alatt
követi a
földsugarat!
Élet fonála,
bűvő fonál,
művészed a halk
éjhomály:
lágyan suhannak
ujjai, —
s úgy zengsz mint hárfá
húrjai!
A fákon árny ül,
alvó lepel...
A hűrt, a hűrt,
ezt dobtad el!
S a hűrt, ha szíved

eldobog,
nem pengetik
a századok!

*

Hogy zúg a szél,
az éj szava,
az éj feltámadt
angyala!
Életed ide-
oda ráng,
mint tétovázó
gyertyaláng.
Parányi tested,
jaj, elveszhet!
Fohászkodjál
az elemekhez!
Hiába sírsz
az éjbe most:
„Ébredjetek,
ti dallamok!
Nyíl meg, te lég,
határtalan,
és szállj le mint
ezüst galamb!
Nyíl meg, akácok
dallama,
s légy lelkem őrző
angyala!
Nyíl meg, te tűz,
skarlátpiros
ércrombitájú
ősdalos!
Nyíl meg, te víz
a föld alatt!
Nyíljon meg minden
ősanyag!”

Hívhatsz te minden
elemet:
„Mentsétek meg
életemet!”
Az ős Napot
s szomorú Holdat
könnyelműen
eltékozoltad!
Elszórtad a
friss réti zsályát
s a csillagok
égő uszályát!

Kezed üres már:
kihullt belőle
a tiszta lét
ezüst esője!
Kihullt a Nap,
kihullt a Föld!
Minden kihullt,
mi tündökölt!
Kihullt a fák
nyugalmas árnya!
Kihullt kezedből a világ
lombringató boldog csodája!

IV.

Eljött a perc,
a csendes óra,
mely a holtak álmát
feloldja:
a koporsók fölött
a mélyben
angyalok órködnek
fehéren.
S a Föld, az óriás
teher,
szárnyuk alatt
egy hóhehely...
Az éj van itt,
a végtelen,
mely új
világokat teremt!
A holt világot
bedobálja
az úrben úszkáló
homályba!
Zúg a homály,
az égi katlan...
Csupán te vagy
feloldhatatlan?
Megszűnt a fákbán
a szilárdság...
Csupán te benned
nincs imádság?

Léted mily átok
húzta le?
Az ész hideg
kísértete?
Ó mart beléd
egy bús napon

mint egy kígyó, —
 s most állsz vakon?
 Követted az erőt,
 a bénát,
 a villámló vesszejű
 Cézárt
 ki csillagát
 a Styxbe mártja, —
 s széthullt a lét
 mint puszta kártya?
 Vagy találkoztál
 a hallálal,
 a művészet
 vak démonával?
 S mint egy csalárd Nap
 űz az éjben
 a Föld forgása
 ellenében?
 Megejtett csillogó
 pecsétje
 s most kész a sír
 örök sötétje?

*

Óh nézd, az űr
 a Föld felett
 ismét kinyílt
 és ott lebeg
 a Föld határán
 felbomolva
 a régi Föld,
 a régi forma!
 A perc van itt
 s a perc halott...
 Kérj az éjtől
 új alakot!

Borulj le a
 homokra mélyen,
 sokféle út
 kering az éjben.
 Keresd az égi
 Jeruzsálem
 útját, amerre
 Parzivál ment...
 Keresd meg Péter
 állomását,
 Szent Hildegárd
 tűz-látomását...
 Keresd meg Pált,
 a szent Futárt,
 és Hildebertus
 himnuszát...
 Keresd az erdők
 esti fényét,
 Szent Ferencet,
 az Úr szegényét,
 minden teremtmények
 urát,
 és a vizet,
 testvérhugát,
 és testvérbátyját,
 a tüzet,
 és szemfedőjét,
 a fűvet,
 s a harmatot
 halotti leplén
 s a madarakat
 a keresztjén...

*

Ez itt a föld-
 fölötti éj!
 Mit tettél, amíg

ideért?
 A föld süket
 és nem felel,
 a visszhang is
 halált lehell!
 Csontod ereszd el,
 nézd, merül!
 Lelked ereszd el,
 nézd, repül!
 Arcod helyett
 a Hold ragyog,
 szemed helyett
 a csillagok!
 Vetközz le! A szent
 Vettelenség
 csillaga vár,
 a Testtelenség!
 Így győzd le a
 földnek homályát
 önmagad tiszta
 távolán át!
 Zuhanj az ég
 sátrát elérve
 az örök Éj
 trónja elébe!
 S borulj le mint a
 Bűnös Asszony
 és kérd meg, hogy
 új fényt itasson
 szemedbe, új
 árnyat, csírát,
 vezessen halk
 szobáin át
 a legutolsó
 kamarához,
 ahol a régi fény
 leáldoz!

A Tékozlóhoz. Ez a költemény tizennégy éve keletkezett, a *Misztikus ünnepi asztal* idején. Azóta különféle változáson ment át. Most végre visszatérek az első szerkezethez és első zenéhez. (*Napkelet, 1929.*) S mégis úgy érzem, hogy több lett a költemény, teljesebb az eredeténél: háta mögül valami fölibe nőtt. Egy árnyék. A tékozló, csüggeteg Természet fölött megjelent az Evangélium. Ő titokban kísérni szokta lépteinket. S alkony felé megnőnek az árnyak.

Gulyás Pál.

FÉNYI ANDRÁS:

ERDÉLY LELKE*

Huszonkét éven át megszoktuk, hogy éber figyelemmel nézzünk a Királyhágón túlra és megkülönböztetett érdeklődéssel fogadjunk minden szót, ami onnan jön. Csodavárásunk nem volt egészen hiábavaló. Sok új, szokatlanul szép, tiszta zengésű hangot hallottunk, sok friss érzés áradt felénk és sok talpraesett gondolatot volt alkalmunk töprenkedni. Az erdélyi irodalom java termése nemcsak azért volt dédelgetett értékünk, mert benne a legyűrhetetlen magyar élet szívverését hallottuk és óvtuk, hanem mert önmagában, a kisebbségi magyar írás számára már eleve odaajándékozott jóindulatunk járulékos eleme nélkül is mértékállónak, sőt példamutatóan művészi teljesítménynek bizonyult. A „sub pondere crescit palma“ közmondás igazsága teljesedett be rajta. Már csak ezért is kettőzött várakozással szemléltünk minden írást, mely a felszabadulás után született Erdélyben. Megőrzi-e azt a lendületet, mellyel a magyar szellemi élet ormaira küzdötte magát? Megmarad-e továbbra is az a sajátos, eredeti íz, mely két évtizeden érett és zamatosodott benne? Megállja-e akkor is a próbát, mikor az évek haladásával lehalványul róla a kisebbségi sors hősi fénye? Erdély rövid csönd után, amelyben talán az önfeledt örömből ébredezett s az új helyzettel vetett számot, ismét megszólalt. Hangja most is a régi zenéjű, mondanivalójába komoly erőfeszítéssel igyekszik átmenteni mindazt, ami helyzettől és időtől függetlenül örök emberi és sajátosan magyar volt huszonkét esztendő fénykorában. Nem feleli, hogy a maga dolgát érti a legjobban s ezért marad meg most is a saját problémáinál, embereinél és tájainál s ezekben igyekszik megmutatni az egyetemes értékeket. Az anyaország megújult buzgalommal igyekszik föltárni, hasznosítani, építő erővé alakítani az erdélyi örökséget, mely szinte kimeríthetetlen gazdagnak látszik.

Az elmúlt évben különösen két könyvben láttuk eredeti szépségében megvillanni az erdélyi lelket: egyik egy mesegyűjtemény volt, a másik Wass Albert legújabb alkotása. A névtelen közösség és a sajátosan színezett egyedi szellem e két műve mintegy magába öleli mindazt, ami Erdélyben a lélek és a táj ihletésére kivirul a nép teremtő képzetéből és a felsőbbrendű műveltségben is közönséghez tapadó egyén élményeiből.

A székely nép színes, játékos mesevilágába vezet egy, a múlt évben publikált mesegyűjtemény: a *Csudatáska*. Anyagát *Ósz János* kükküllőpócsfalvai tanító gyűjtötte a múlt század utolsó évtizedeiben és a századforduló táján. Hosszú évtizedekig kellett várnia, míg a fonókban és a kukoricafosztó estéken a mesélők ajkáról ellesett, lejegyzett mesék eljutottak a nyomdafestékig. A „reszkető kezű öreg” már nem érte meg rajongó munkája jutalmát, az olvasóközönséggel való meghitt találkozást, mert néhány hónappal a könyv megjelenése előtt meghalt. Érdemes a kötet előszavában idé-

* *Ósz János*: A csudatáska. (Révai.) *Wass Albert*: A titokzatos őzbak. (Révai.)

zett leveléből meghallgatni azt a pár sort, amelyben a székely mesével való termékeny találkozásáról ad számot. „Egy kukoricafosztóban Bukló György nevű székely bácsitól hallottam az első mesét; tájszavakkal teljes, furfangos, naiv voltánál fogva megragadta figyelmem és leírtam magamnak. S mert rájöttem, hogy az ilyen mesék az ilyen stílusnak megfelelően, lehető helyes érzékkel feldolgozva irodalmi értékűek: törzsvendége lettem mind a kukoricafosztóknak, mind a fonóknak.“ *Ósz János* a mesék megrögzítésében korának gyakorlatát követte. Igyekezett megőrizni — mégpedig teljes sikerrel — a szóbeli előadás minden jellemző sajátosságát: az egyszerű mondatszerkesztést, az állandó jellegzetességgel ismétlődő, a közönség jelenlétét is érzékeltető szövegeket, a mesék helyi színét felrakó tájszavakat és kifejezéseket, ugyanakkor azonban az anyag irodalmi megmunkálására is ügyelt, a nélkül, hogy csorbát ejtett volna az eredetiség hitelén. Annnyira együttélt a néppel, annnyira sajátjává hasonította annak hangját, előadásmódját, képzeletműködését, annnyira ismerte és élte sorsát, hogy bizvást hiteltesnek, a névtelen közönség alkotásának fogadhatjuk el ezeket a meséket, mégha egyet-mást alakított is rajtuk.

A mesék legnagyobb része a nyers valóság talajáról indul, de csakhamar átlendül a csodás képzelet-világba. A mesélő és hallgató számára az utóbbi éppannyira valóságos vagy lehetséges, mint az az élet, melyből a mesehős a saját erejéből vagy jótékony hatalmak segítségével kimenekült. A csodák világában békül meg az életével, itt pihennek el a vágyai, mert minden vágya izibe beteljesül s itt nem értelmetlenek a küzdelmei, mert a harcai föltétlenül diadallal végződnek. A közölt meséknek nem egy motívuma, képzeletanyaga már jólismert, de egészen eredeti — különösen a terjedelmesebbekben — a csodás elemek halmozása. Lehetetlen észre nem vennünk ebben az elszabadult fantázia öncélú, játékos csapongását, bravúros mesefejlesztő tevékenységét. A képzelet működése ugyanis nem annnyira egy-egy esemény kiszínezésében nyilvánul meg, hanem inkább a mese folyton új fordulatokat vető bonyolításában. A primitív alkotóosztón irányítja a fantázia tevékenységét, mely a reális környezet elemeiből alakítja ki a csodák világát, bizonyos szűkszavúsággal, de zsúfolt eseményekkel. E mesékből szinte teljesen hiányzik még a modern élet tárgy- és fogalomköre, legfeljebb egy-két elem jelzi, hogy lassankint a mese is megnyitja kapuit az új világ számára. Csak néhány olyan mese fordul elő a gyűjteményben, melyből a csodás elem hiányzik. Ez utóbbiak egy része szintén a szegény ember sorsát bogozgatja. Ezeket ötletesség, szellemes furfang és mély szociális érzés jellemzi. Van a kötetnek egynéhány meséje, melyet szívesen nélkülöztünk volna s a gyűjtemény sem vallotta volna kárát: az ízetlen barát-csúfoló darabokra gondolunk. A *Csudatáska* beszédes bizonyossága a folyton élő népi teremtő erő meglétének, tevékenységének és termékenységének. De egyúttal vonzó példa is arra, hogy *Ósz János* mesegyűjtő tarisznyáját minél többen kerítsék nyakukba, mert így tartható csak ébren a népi mesélőkedv és a fentebb irodalom frissége.

Wass Albert A titokzatos ózbak című könyve egy rövidségében is jelentős írói pálya fontos állomása. Első regénye, a *Farkasverem* hatásos, figyelmetkeltő bemutatkozás volt. Egy erdélyi arisztokrata család pusztlását jelenítette meg kíméletlen, keserű realizmussal, élményi hitetlenséggel. A szétbomló élet sivárságát legfeljebb a mezőségi táj szelíd szépsége enyhítette. Következő regényében, a

Csabá-ban sötét valóságábrázolása, kiábrándult életérzése engedett fagyos merevségéből s helyet adott valami bizakodó, felemelő derűnek és életkedvnek, hetykén a sorsnak feszülő reménységnek. Tán nem olyan művészi veretű, mint a Farkasverem, de az egészséges fejlődés benne csirázott. *A titokzatos őzbak* a fejlődés végpontja, lezárása s egyúttal egy új alkotás-szakasz kezdete. Napjainkban annyira kedvelt „vallomás“-műfajba tartozik. Szerencsés érzékkel kerülte el az író e műfaj mai művelőinek balfogásait, hibáit, melyek annyira bizalmatlanná teszik irántuk a gyanutlan olvasót. A vallomás értelmét fölismerve, nem maradt meg élményeinek megragadóan színes, hangulatos, érzelmileg telített előadásánál, hanem — saját szavait idézzük — „az élmények és hangulatok zavaros nászából, mint idétlen kis csipogó csirke, megszületett egy felismerés“. Ezért több ez a könyv néhány élet-esemény gyűjteményénél, melyeket az átélő egyén azonossága fűz egységgé. A gyermekkor elsüllyedt világából felmerülő emlékek, a folyton feltűnő és elenyésző titokzatos őzbak hajszolása, a rokonok és ősök halk rajongással átítatott idézése, a lány mezőségi táj, a havasok, az erdők és évszakok fölényesen szép ábrázolása, mind-mind csupán alkalom valamely, az író számára élet-igazság megállapítására. Filozófiai könyv, de nem csupán a tételeket, a gondolatokat, az elveket közli benne az író, hanem minden axiómáját előttünk hozza világra, megmutatja előfeltételeit, életkörülményeit, fejlődésének titkait s egyéni igazsággá kristályosodásának pillanatát. Persze csak leglényege filozófia e kötetnek, mert eszközeiben tökéletesen és kizárólagosan szépirodalmi. A hangulatok, a táj és az egyéniség szokatlanul fejlett művészetű ábrázolója. Valami természetes könyvnyedség, az olvasó lelkébe beleolvadó közvetlenség jellemzi előadásmódját, mely számos helyen szinte líraian színes, próza-volta ellenére is költeményszerű. Szemléltetésül hadd idézzük egy különösen szép részletét: „Megismertem a havas minden arcát. A jókedvűt, mikor illatos nyári hajnalokon a felkelő nap sugaraival játszik. A bánatosat, mikor barnafoltos őszi estéken a bükkök s nyírek levele hullani kezd s a patakok csöndesedő szavát lélekzet-visszafojtva s lehajtott fejjel hallgatja az erdő. A haragosat, mely üvöltő viharok zajára recsegve torzul el s a félelmeteset, az elhagyatottat, az életen túlit: a havas téli arcát. Mikor mindent ellep a hó... Se hang, se mozdulat, se nyom a fehér hóban. Csak csend. S mikor az este aláéreszkedik, olyan éppen, mintha elmúlna a világ.“ Sajátosan erdélyi életszemlélet az, amely ebben a könyvben megnyilvánul: a mindent megértés bölcs békessége. Ezt a történelmi hagyományt színezi egyénivé az író férfias lírájú elmúlás-hangulata. Eljutott addig, amíg a magáraálló ész és emberi tapasztalat elhatolhatott, tovább már csak a vallásos hit vezetheti a halandót.

Fényi András.

SANTA TERESA DE JESÚS :

LETRILLA

Semmise zavarjon,
Semmise rettentsen,
Minden elmúlik,
Csak Isten nem változik!
Türelemmel
Minden megoldódik.
Aki Istenben hisz,
Annak misem hiányzik,
Mert Istennel betelik.

AZ ISTENSZERETET TŰZE

Élet nélkül élek itt.
Csak magasba nézek én, az égbe vajh mikor jutok?
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

Istenszeretet egyesít
Istennel s beléfogódzom,
E földről Hozzá vágyódom,
Ő tart engem rabul itt,
De tartós, erős akarat hevít,
Hogy meglássam Istent. Utána futok.
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

Ó mily hosszú ez az élet
S mily nehéz e számkivetés,
Vasszigorú börtönbüntetés!
Itt senyved bilincsben a lélek,
De én szabadulást remélek.
E szenvedésre büszke vagyok
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

Óh mily keserves az élet,
Mert az Urat nem látom.
Csak úgy édes a fájdalom,
Ha megváltást remélhet a lélek.
Uram, emeld le terhem, mert félek,
A súlya alatt a földre lebukok
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

Lelkem csak egyet remélhet
És ez, hogy egyszer meghalok.
Igy hát biztosítva vagyok,
Hisz hálállal kezdődik az élet
S ember, ezt soha ne féljed!
Ne késsél halál, epedve utánad futok
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

Nézd, szikalerős a szeretetem.
Oh élet, ne háborgass engem,
Mert az Úrnak adtam a lelkem
És kérem cserébe, hogy Őt elnyerjem
S az élet tovább már ne verjen.
Siessél halál, epedve elébed futok
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

Csak mennyei élet az élet,
Földitől mitsem remélek:
Ember pedig csak akkor éledj,
Mikor az irgalmas halál véled.
Gyorsítsd jöveteled, kérlek,
Mert nem élet ez, ha Hozzád nem jutok.
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

Élet, mit adhatok belőle
Istennek, aki énbennem él?
Szívem csupán csak attól fél,
Hogy messze esem tőle.
Jaj nehogy elveszítsem Őt örökre,
Hisz csupán Érette epedek. Óh mily önző vagyok.
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

Távol lenni Tőled, Istenem
Mily kínos érzet ez nékem
És a halál mégsem ér el,
Nem szakad még meg az éltem.
Uram, rossz így! Mikor szabadulok?
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

Amíg a hal úszkál a vízben,
Az élten kívül nem érdekli mi-sem,
Neki a halál szenvedés lenne: hiszem,
Mert csak a földi jóban hiszen.
Pedig jobblétre csak a halál viszen,
Aztán lesz szép az élet. Vajh mikor szabadulok?
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

És midőn élvezni kezdenélek,
Ha majd a Szentségben közeledsz hozzám,

Reszketve félek, hogy talán
Nem tudlak úgy fogadni Téged,
Ahogy epedve vágyom Istenséged!
Ily büntetésre csak nem jutok?
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

Reményem boldog tervet sző,
Hogy egyszer mégis meglátlak Téged.
De jaj, nehogy elveszítslek — félek
S szívemből remegés tör elő,
Reményre csalódás vajh nem jó?
Ezért oly búval búsulok
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

A váravárt halált kémlelem, nézem,
Uram, ne tagadd e kegyet tőlem,
Ne álljad útját, mert belőlem
Tiszta vágy beszél. Tetézd szenvedésem,
Testem és lelkem erre vár készen,
Mert nélküled élni nem tudok
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

Hogy meghaljak, lelkem rég sír már,
Az élet itt lenn üres és sivár,
Börtönöm nékem s a céltől elzár,
Bár Isten szíve mindközelebb vár.
Mikor üt órám s utólszor szólok?:
S hogy meghalni mégsem tudok, belépusztulok.

Fordította *primor Székely György*.

POSSONYI LÁSZLÓ :

SZINHÁZI KRÓNIKA

NEMZETI SZINHÁZ

Schiller költészete vette át ismét a vezérszólamot első színházunk műsorán az évadban immár másodszer. A Wallenstein trilógia emlékezetesen szép előadása, a klasszikussá, azaz egyetemessé higgadt érettkorú mű után ezúttal az ifjúság lázas látomása: az „Ármány és szerelem“. Idegen rendező, idegen jelmez és díszlettervező köntösébe öltöztetve, új fordításban kaptuk a valóban meg-elevenedett drámai művet, amelynek kolozsvári és pesti előadásainál három emberöltővel előtte nagy- és dédanyáink könnyeztek. Az előadás dicséretére szolgálhat, hogy a késői, kissé cinikussá, anti-klasszikussá vált unokák bensőjét is megrendítette a drámai szenevedély forrósága, amely ebből a régi polgári szomorújátékból a nézőtérre árad. A mai utazáskorlátozások idejében indokolt ez a rendezői kultúracsereakció. Más szabadabb időkben az elsövonalú, különösen pedig a klasszikus színészeink keltek útra, hogy a Burgtheater, a Lessing Theater, a Comedie Française egy-egy előadását végignézzék, egy-egy nagy alakítás formátumát magukévá tegyék és gyakorta megtörtént az eset, mint a Jászai Medeaájánál is, hogy bizony a német költő pesti álomalakja sokszorta hatalmasabb, ösztönösebb, barbárabb és klasszikusabb volt egyben, mint a költő hazájának legjobb színész-nőjéé. Ma alig engedheti meg magának magyar színész — hacsak filmezni nem viszik, de ekkor aztán a munkán kívül máshoz nem is jut érkezése — hogy az európai vezető színpadok összehasonlításában lemérje alakítása, felfogása, vagy éppen ösztöne helytálló voltát. Ilyen időkben igazán indokolt, hogy a nemzet első színpada vendégrendezőt fogadjon falai közé, mint azt *Heinrich George* esetében most tette. A berlini Schiller Theater intendánsa mint a legavatottabb, jöhetett el hozzánk s a Verdi romantikájának renaissance-a után felbukkanó Schiller renaissance eredményeit átültethette hozzánk. Derekas munkát végzett Josef Fennecker is, a Schiller színház díszlettervezője, miközben a berlini előadás díszleteit és figurinjait magyar talajba plántálta és így alkalmunk volt, hogy a leghajlékonyabb, legtanulékonyabb magyar színészgárda kompetens irányítás melletti Schiller-előadásában gyönyörködhessünk.

Az eredmény nem maradt el a várakozás mellett. Az előadás kerete valóban monumentális volt. *Fennecker* díszletei tökéletesen éreztetik a német hercegség székhelyének, különösen pedig az udvari termeknek levegőjét. A kőrszeletekre bontott díszletmegoldások északi monumentalitása már csak szokatlanságával is megkapott s maradandó emlékül szolgált későbbben is, mikor az előadás varázsa már régen elmúlt körülünk. A Nemzeti Színház áldozatkészen járult hozzá a tervrajzok megvalósításához díszletben és jelmezében is. Nézzük most a rendezői munka mérlegét. Idegen rendező sohasem hozhatja ki a színészanyagból ugyanazt az eredményt, különösen a szavalásban nem, mint az egynyelvű. Számos próba és kellő igyekezet azonban a színészek teljesítményét tetemesen nö-

velheti. A magyar színészgárda minden vonalon jelentőset és egyes részletekben kitűnőt produkált. Hiányt csak a deklamáció tisztaságában éreztünk egyeseknél, az alakok kidolgozottsága azonban minden szereplőnél egyest érdemelt. Az előadás egyik legnagyobb meglepetése *Szörényi Éva* Lujzája volt. A kissé passzívan larmoyant szerepben is sikerült elkerülnie minden édeskészséget és szenvedő polgárleány hősének a szerep hiányosságaitól függetlenül is sikerült éles profilt adnia. Helyenként *Bulla Elma* legjobb alakításaira emlékeztetően élte át a nehezen formálható szerep virtuális mélységeit, egyéni volt, anélkül, hogy a darab síkjából kilépett volna. Ez az esztendő különben is jelentős fejlődést jelentett számára, mintha forrásban lévő tehetsége most érkezett volna el a lehiggadáshoz és kitisztuláshoz. A szép szövegmondás eddig is legerősebb fegyvere volt s ebben most is excellált. *Tőkés Anna* Lady Milfordja formátumban, egyéniségben még a fejedelmi származás pecsétjét is magán viselte. Sajnos a schilleri szenvedély túlbuzgó zuhataga néha kifárasztotta az inkább ösztönére, mint hideg rutinjára támaszkodó kiváló heroinát. Órajta volt leginkább érezhető, hogy idegen rendező utasításait kellett követnie. Ugyanez az alakítása sokkal kiforrottabb és letisztultabb lehetett volna, ha a szenvedély hevét józanabb adagolással, a szöveg rendezőkéz által megfésült kicsendítésével közvetíti felénk. *Ungváry László* Ferdinándja a romantikus ifjú és a lázadó hős újromantikus elképzelését hibátlanul adta s nála is csak a túlhabzó szenvedély szótorlaszokba fülő döccenéseit róhatjuk fel hibául. *Lehotay Árpád* és *Vizváry Mariska* régi szerepeiket tartották meg s mélyítették el. Ha lehet, még árnyalatban, részletességekben bővelkedőben újították meg szemünk láttára szerepeiket. Nem álkariatidjai, hanem valóban a mű súlyát vállukon hordozó oszlopai voltak a nélkülük talán kiegyensúlyozatlanabban sikerülő előadásnak. *Maklary* Millerje sokszor magyáros mozgékonyssággal makrancoskodott ki az északiasan kiegyensúlyozott előadásból, de túlbő tragikomikumában is tagadhatatlanul igényt tarthat a nagy alakításra. *Kovács Károly* mint német fejedelmi komornyik-Tiborc új oldaláról mutatkozott be. Egyetlen jelenetében, a logikailag elhibázott szerepben magával hozta az akkori elnyomott osztályok minden keservét. *Major Tamás* még nagyon is alakít, és ez nála annál is veszélyesebb, mert márkáns megjelenése úgyis a típusmegismétlődés örvényeinek szélére sodorja, amit *Sugár Károly* is csak nehezen kerülhetett el. A nagyon színtelen és a nagyon is egyedies színészeket fenyegeti ez a veszély, de a színteleneken ügyse sokat segíthetünk. *Major* Tamásnak azonban van akkora színészi kultúrája és tehetsége, hogy rajta az alakok lélekbeni elmélyítését és külsőségbeli tompítását kereshessük. Keressük is és keressék közben még előnyös vonásait is el-felejtjük megdicsérni.

Lendvai István új fordítása híven szolgálta a költő szavait, nem értünk azonban egyet a súlyos és hosszú mű két részben való adagolásával. A közönség nem minden tagja edződött kurtavasra verve ahhoz, hogy a kilenczékes mű lepergése közben még egy szünetet szívesen ne vett volna. Schiller darabjában éppen elég drámai feszültség van ahhoz, hogy jusson belőle két hatásos felvonásvégre is és egy kis cigaretta szünettől felüdülten a magyar nézősereg sokkal klasszikuspártibb hangulatba sodorható, mintsem hogy a monumentális díszletek elég hosszú változási szüneteiben bent kuporogjon a nézőtérén. A német elit publikum Wagneren nevelkedve talán fel sem veszi az adagolásnak eme túlméretezett

voltát, vagy a szünetekben való minden világháborús szükséglet meghaladó fősvénységet, de Pesten még operettben is megbosszulta mindig a közönség, ha egyetlen szünet raboknak is kijáró napi sétájára korlátozták mozgási szabadságát. Operettet se, hát még klasszikus drámát hogy akarhatnánk látni még egyszer az életben két részben?

Kisfaludy Sándor, a regék és dalok ábrándos költője színpadi szerzőként jelent meg Galamb Sándor tutorkodása mellett a Nemzeti Színházban. A szemérmes szerző csupán „hazafias érzésből“ írta nemesházi rajzolatait a darabjának száz esztendeje nem is volt színpadi sikere. Most azonban úgy látszik lesz. A becsületnek, hazafiúi lángolásának forró lehellete teszi-e, Galamb Sándor átdolgozó ügyességének növekvő rutinja, vagy a korszerű kérdéseknek ily ártatlanul naiv és jóhiszemű keretben való megjelenése, nem tudni, de Kisfaludy Sándor megérhette halála után azt, amit életében sohasem: a színpadi sikert. Van valami vigasztaló is abban, hogy megérte, még ha csak az átdolgozás és korszerűsítés útján is. Utóvégre is, a Volpone szerzője vagy a Mandragora szerzője is korszerű színpadi átdolgozás után járta csak diadalútját a színpadon és a görög drámák, amelyeket ma látunk, sem azok, amelyeknek kétezeréve tapsolt a publikum, mert azóta teljesen megváltozott színpadi megjelenítésünk minden eszköze. A vigasztaló az, hogy az igazi tehetség, mégha az irodalom egyik-másik területén nehézkeseen, esetenül mozog is, egyszer megkapja jutalmát, elnyeri az elismerés babérait és a közönség tapsait. Kisfaludy Sándor költői volta a hazafiúság örve alatt írt darabokból is felénk sugárzik most, mondanivalója pro és kontra megszívlelendővé vált, Galamb Sándor átdolgozása pedig olyan, hogy darabhiányban szenvedő vidéki színpadjainknak is kapva-kapniok kellene rajta, csak éppen a bágyatag zenéjű Himfy dalok maradhatnak majd el, mert annál a gobelin utánzatú balatoni körképek függönyének szemlélése sokkalta szórakoztatóbb. Vagy ha már énekelnek, énekeljék Csokonaitól a „Földiekkel játszó égi tüneményt“. Annak van egykorú zenéje és sokkalta jobban revelálja a kort, melyben azt valóban énekelték is, mint a „Boldog szerelem“ legboldogabb eseménytelenségére emlékeztető strófák gyomorfájásos macskajajjai. Az egész olyasmi volt, mint mikor az operában operettet játszanak és az ember megállapítja, hogy Kisbörgözdön is több illúziót nyújt a Szibill levele, mint az Andrassy úton.

A zenés közjáték kivételével pedig a legaranyosabb szórakozást nyújtja Dárday vicispán uram eredetfa körüli családi ügye. Mert hiszen az a baj ebben a darabban, a napoleoni háborúk élelmezési szükségéi mellett, — amikor is oly nagy a szükség e honban, hogy ehéd és osonna között háromszor három percig táncolni is jut ideje a szereplőknek, — hogy a szomszédos földesúr gyermekei csak anyai ágon származnak magyar vérből, api ágon pedig a mult század expanzív fajtáját, a franciát képviselik. Igaz, hogy ez a franciaság se olyan fránya dolog, hisz él a családi hagyomány, hogy a Lamarine család is Rákóczi kurucáiból származik, de hát ezt igazolni nem lehet és így a fiataloknak nagy bajukban csak az az egy vigasztalásuk lehet, hogy nekik nem kell végighallgatni a zenés közjátékokat, mert ők akkor a függöny mögött vannak. Különbben óriási a baj, senki se lehet a párjái, mert a francia-magyar vérkeveredés nagyon veszélyes dolog abban az időben. Dárday kitaga-

dással is fenyegetődzik miatta, Lamarine generális pedig, hogy a fiatalok vonzalmának érintkezés általi felszítását megelőzhesse és szikrájában fojthassa el, inkább újra az emigráns sorsot vállalja és elindul valahová, ahonnan csak haló poraiban akar a Balaton mult században kies partjaira megtérni, örök nyugodalomra. No de ahol nagy a baj, nincs ott messze a segítség sohasem. Az idilli tragédiákkal küszködő nemesi házban is akad egy mindenhájjal megkent bölcs, elmés szegény nemes. Ez tudja, hogy végső szükség esetén a családfák korrigálhatók, azt hazudja hát Dárdaynak, hogy az ő családfáján is bujkál egy szép magyar név mögött valami birodalmi nemzetiségi beütés, Lamarine generális részére pedig, aki gyanutlanságában Piroskaként még azt sem kérdezné meg, hogy miért olyan szőrös a kezed, nagymama, hanem sarkantyút pengelve sétálna be a farkas torkába, megszerzi a magyar leszármazás teljes és döntő bizonyítékát. Lesz hát hegyen-völgyön lakodalom és a szereplők alig tudják visszaautasítani a fejükre zuhatagozó ezer holdakat, hisz azt mindenki a másik nyakába akarja sózni.

A stilizált színpadon a bájos alakok a magyar népmesék aranyos humorát szórják szét. Ez a modernizált Kisfaludy meg kellene találja a maga Nobel-díjas Szentgyörgyi professzorát, hogy valahogy pilulákba vagy dobozokba sűrítsek és világsszerte szétküldjék lényegét a derűvitaminhiányban szenvedő emberiségnek. Aki ezt megkóstolná, egyszerűen hinni kezdene az élet szépségében, az emberek jószágában, a tisztesség értelmében és így eo ipso a világban. Avagy van-e derítőbb humor, mint mikor a felvilágosult csinosodás szélkakasa, Völgyi kamarás botránkozva kérdezi a déli imánál Zsiga bácsit: „Hát itt mindenki imádkozik a harangszóra?” A ravasz Zsiga pedig azt feleli: „Nem.” „Hát kik nem imádkoznak?” kérdezi újra a felvilágosodás jegyeit kutató akkori eszmeimportőr. „Bizony a barmok a jászol előtt nem imádkoznak...” szól a felelet. Mint a mellékelt ábra mutatja, a legegyszerűbb lelkek sokszor a magas filozófia lényegét is nyújthatják és a Galamb-Kisfaludy-féle Dárday ház egyszerű meséje éppen filozófikus bölcseségével, népmeseien szimbolizálódott, de goromba szóval soha ki nem mondott örök igazságaival hat a legjobban. Óh, ha ma nekünk kortársak is ilyen darabokat írának, de táncra kerekedhetnének azonnal örömmünkben. Egyelőre csak a színészek kerekednek táncra részint a darabban, részint pedig örömmükben, hogy ilyen kedves, bájos, testhezálló szerepekhez jutottak. Nincs rangsor és ilyen-olyan alakítás, kitérők mindannyian. Az ember úgy emlékszik vissza minden szavukra, mint azokra a mesékre, amelyeket a dajkája mesélt valaha izes magyar nyelven, hogy könnyű lett tőle a test, szendregős-derűs a lélek s ne is legyen már fontos a mese, csak a hang muzsikája ringasson át egy még gyermekkorunknál is szebb világba. Aki megegyezően boldog gyermek szeretne lenni, ez a nemesi házi rajzolat oda ringathatja.

Posszonyi László.

K Ö N Y V E K

CSAPODI CSABA: ESTERHAZY MIKLÓS NÁDOR. — Minél tökéletesebb — teljesebb és valóbb — egy életrajz, annál tökéletesebbnek kell lennie az életrajz-író részéről a hősének személyébe való beleélésnek. Minél teljesebb ez a beleélés, annál jobban fenyegeti az életrajzíró az a veszély, hogy a hősével való azonosulás megfosztja őt tárgyilagosságától. Csapodi Csabának Esterházy Miklós nádorról írt életrajzában mindenekelőtt az a briliáns biztonság tűnik fel, amellyel elkerüli ezt az utóbbi veszélyt, ugyanakkor hőstét belülről tudja ábrázolni.

Esterházy Miklós nádor, ez a hatalmas magyar, már régóta rászolgált volna ilyen arcképre és lemérése a modern történeti kutatások részéről. 1583-tól 1645-ig élt, nádorsága átfogja századának majdnem teljes második negyedét, politikai működése olyan géniuszokkal esik egyidőbe, mint Pázmány és Bethlen, s az európai horizonton mögötte a harminc éves háború kavargó. A háromfelé csonkított Magyarország nádora ő, a török megszállta Budával tárgyal ő és a sztambuli világimpériummal, ugyanakkor felvidéki, vagy magyarországi urak mindegyikében egy-egy apró kis szuverénnel, budai basákkal kell hódoltsági falvak sorsáról alkudoznia s uralkodójával a magyar kérdésekről. A mélyből nő fel ehhez a szerepéhez, köznemesi sorból, a protestantizmusból a katolicizmusba való visszatérés lelki és sorsbeli krízisének át; e korban, amely a közképzet szerint áttörhetetlenül merev rendi korlátokat feszít az érvényesülés felé: megjelenésével, értelmével, akaratával, becsúrával és erkölcsével csinál karriert. Maga is dinasztia-alapító ő. Óriás alakját senkisének kerülheti ki, aki bármilyen viszonylatban is foglalkozik a korról, amelyben ez az Esterházy élt.

A honfoglaló ősi Salamon-nemzetség eme leszármazottjában van valami törökös vonás, — a magyarság ősi törökös vezetőrétegének hatalmas és imponáló testi megjelenése, fölényes s éles politikai géniusza jellemzik őt. Politikáját, mint Illésházy nádor környezetének egyik tagja, annak meghitt familiárisa, az ő szerepéről ma valószínűleg azt mondhatnók, hogy titkára, tanult még gyermekifjú fejjel. Ha Csapodi Csaba könyvének van valami hiánya, akkor egyedül azt lehet hiányolni, hogy nem vázolta terjedelmesebben Illésházy nádor politikai gondolatvilágát, s nem állította fel élesebben azt a viszonylatot, amiben a fiatal Esterházy, majd nádor Esterházy politikai gondolatvilága Illésházyéhoz azonosságban és elmentétekben kapcsolódott. A magyar politika fejlődéstörténetének egyik fontos detailje ábrázolatott volna ezzel a szemponttal. Így az olvasónak meg kell elégednie magának Esterházynek a maga magatartásából, levelezéséből, politikai akcióiból kifejezhető nyugati-magyar politikájával, mint ennek a politikának egyik legmarkánsabb, legjellegzetesebb, legélesebb megtestesítőjével. A recenziós ezt a sajátosan politikátörténeti szempontot éppen ezért veszi fel Csapodi Csaba könyvével kapcsolatban, mert a magyar politikai eszmék meg nem írt fejlődéstörténetének egyik legjelentősebb fehéret foltja éppen itt van, ennek a nyugati-magyar politikának eszmei és erkölcsi kibontakozásának ismeretében. Mi volt és mi lehetett az az ok, amivel a nyugati magyarságnak éppen legnagyobb politikai gondolkodói a magyar sorsot olyan elválaszthatatlan össze-

függésekben látták más dunavölgyi népek sorsával? A török hatalom méreteinek helyes, vagy akár helytelen látása? A magyarság külső méreteiben, belső erőiben, megszervezettségében, vagy megszervezettségében való bizalmuk hiánya? Valamiféle politikai empirizmus, vagy a kor alapeszméinek egyetemes összefüggéseibe való beilleszkedés is? Vagy mindezeknek összeszövődése? Mindezekre a kérdésekre eddig még nem kaptunk választ a történeti kutatástól, noha — éppen Csapodi Csaba kitűnő könyve után — az az érzésünk, hogy az adott anyagból és a ma ehhez rendelkezésre álló módszerekkel ez a kérdés tökéletesen feltárható s rá válasz adható.

Egyébként a legelsőrangú történetész az a biztonság, amellyel a szerző elhelyezi hősét a kor összes vonatkozásai közé s pontosan megszabja helyét éppen a magyar politikai gondolkodás és államférfi gyakorlat nagy hősei között. Esterházy Miklós olyan férfiú, akinek a magyar sorskérdésnek valamennyiéről és a magyarság konkrét gyakorlati kérdéseinek mindegyikéről megvolt a maga véleménye és a maga gyakorlati megoldása, azonban nem rendelkezett uralkodói hatalommal, mint Bocskai, vagy Bethlen, vagy a Báthoriak, így gondolatait is, elhatározásait is csak az ország, a nemzet és az alakuló dinasztikus Habsburg-birodalom többi és összes tényezőivel való összefüggésben, azokkal együtt, vagy azok ellenére, vagy azokkal kötött kompromisszumban tudta megvalósítani. Ezeken túl első lehelletétől utolsó szívdobbanásáig az volt, amivel Wesselényi Ferenc jellemzi: „Igaz, tökéletes, hű magyar.”

Ijjas Antal.

SOPHOKLES: OEDIPUS KIRÁLY, OEDIPUS KOLONOSBAN. Fordította: Babits Mihály. — A Parthenon kétnyelvű klasszikusai. — Franklin Társulat. — A világirodalom egyik legelterjedtebb könyvfajtája a fordítás, mégis aránylag ezeken végez legnagyobb pusztítást az idő. Vannak nagy irodalmak, melyek nem mutatnak fel kiemelkedő fordításokat és olyan népeknél is, melyeknek írói először idegen művek tolmácsolása által igyekeztek saját hangjukra találni, alig akad szöveg, mely megfelel a legfontosabb irodalmi követelménynek: hogy az önálló alkotás benyomását keltse. „Engem Sallust tevé nyelvrontóvá“, mondja Kazinczy büszke alázattal többször átdolgozott fordítása előszavában, utalva a nyelvújítás mozgalmának belső indítékára, arra a szükségességre, hogy egy nyelv képes legyen egyenértékű eszközökkel azonos gondolatokat kifejezni. Sallustiusát ma kezünkbe véve bizony már elég halványan találjuk, és csak közvetetten érezzük azt a sarkaló ihletet, melynek létét köszönheti.

Ha ez a helyzet a klasszikus prózával, milyen helyzetben van a klasszikus vers átültetője? Lehet-e „kétszer ugyanabba a folyóba lépni“, melynek tajtékjait elvitte már az idő heraklitosi árja. „O gámoi, gámoi“ kiált fel a kétségbeesett Oedipus nagy tirádájában, mikor már kibogozta sorsa szövedékét. „Óh szerelem, óh szerelem!“ adja vissza Babits. (Hölderlin zseniálisan dekomponált átültetésében gámoi = Ehe; hűségesebb, de vajjon nem a Babits-megoldást kívánja a magyar nyelv inkább?) A fiatal görög nyelv rendkívül szabad fogalmi sokágúsága kell összeférjen a mai magyar nyelv szigorúbb árnyaltságával.

Ki fog vajjon Aischylos mithoszbán-fogant szavainak megfelelőbb párt találni? Lehet, hogy a magyar nyelv már elszalasztotta

a lehetőségét, hogy jó Aischylosa legyen. A kultúr-morfológiai kép-
let annyira eltolódott. S mi a helyzet Sophoklesszel, akit a szellemi
érzés szinte évszázadokkal vitt tovább tulajdon kortársától? „So-
phokles korát nem lehetne megérteni az emberi gondolatnak hirte-
len felszabadulása és megvilágosodása nélkül“, írja Babits bevezet-
ésében. Kétségtelenül a Sophokles-kultusz egyik ihletője volt hí-
vei számára ez a szellemi telítettség. S ha Aischylos a hatalmas
méretű múlté, Sophokles a jövőé. Aki az ő fenkölt klasszicizmu-
sának átültetésére vállalkozik, a jövő útjait keresi.

Goethe Iphigeniáját vádolták meg azzal, hogy valószínűtlen el-
gondolásában, mivel a görögség még távol állt a megváltás eszmé-
jétől. „Mert jól tudom, hogy tiszta lélek egy elég | ezer helyett, ha
áhitattal vezekel“ utasítja vissza Oedipus két sora a vádat. Termé-
szetesen ezek szomszédságában jól megfér a Krisztus előtti élet-
érzés nihilizmusa is: „Mit borzadozzon, féljen, aki pusztá sors |
rabja, s előre semmit sem lát biztosan? | legjobb vaktában élni
csak ahogy ki tud.“ De ez már Oedipus sorsának emberi hiteléhez
tartozik.

Sophokles körül sokkal több a probléma, hogyses egy ismer-
tetés keretében fel lehetne vázolni. Ismételjük, hogy gondolati sú-
lyának végső lemerése még a jövő feladata, de a jelené a költői-
sége, amelyből Babits Mihály nagyon sokat átmentett magyarra.
Az a ritmuskeresés, amellyel a klasszikus formát gyorsabbá és
lázasabbá teszi, útmutató a magyar vers számára is. „A sötét part
| vonta magába. | Valami mély | titkú halál | vitte el őt.“ Babits
hellenizmusa így tagolja Sophokles sorait. A kardalokban érvénye-
sül legjobban az a stílusbontás, amely végül mégis stílushasonulás.
„Itteni istennő, | és te, vadak vada, | aki az Alvilágnak | ezrek
előtt kitért | ajtóit érzvén barlangod | mélyeiből | csapsz örökös
csaholást, | zabolátlan erős! | földnek s pokolnak magzata! | tegy-
tek az agg idegen sötét | útját a halál felé | szabadá és könnyűvé! |
Hozzád könyörgünk, óh örök álom!“ Fordításában a mitológia is
megolvad. A kevésbé használt nevek magyar megfelelővel szere-
pelnek, pl. Eskü, Farkaskirály.

Babits Sophoklese sajnós, töredék maradt, őt dráma hiányzik
ahhoz, hogy teljes legyen. Vajjon akad-e magyar tolmács, aki ezt
az annyira termékeny irodalmi feladatot elvégzi? Babits szavára
gondolunk, aki a műfordításról írva, megjegyezte, hogy ő végzi a
legnemzetibb munkát irodalmi szempontból, mert minden átültetés
csak egyetlen nyelv számára szól, s az író, akit nemzete kitagadott,
idegen piacra nem mehet vele.

Vajda Endre

GOMBOS GYULA: ÁLOM AZ ORSZÁGRÓL. (*Bolyai Akadémia
kiadása.*) A szerző alaptétele szerint a magyarság csupán álmaiban
hordta jobbik valóját. Az álmok kifejezői az írók, tehát csak
az számottevő közöttük, akiben ez az álom kifejeződik, színező-
dik, továbbtáplálódik. Jelen munkája három nemzedéket vizsgál
meg ebből a szempontból: a Nyugatét, az u. n. harmincévesekét,
akik már lassankint negyvenévesek, és a fiatalokat. Az első és
utolsó csupán madártávlatból; a főhangsúly a középsőn van, az
élő irodalom törzsén, mely íróiban még formálódik vagy formá-
lódhat ugyan, de már minden tagjának élesen megmutatózó pro-
filja és számottevő életműve van. Ítéletének summája ez: a Nyu-
gat-generációból maradandó: Babits, Kosztolányi, Juhász, Tóth,
Ady, Móricz, Szabó Dezső; a következőből: Erdélyi, Sinka, Sértő,

Illyés, József Attila, Szabó Lőrinc, Tamási, Kodolányi, Veres Péter, Németh László, Szabó Pál és Féja; a fiatalokból jelentékeny Darvas, Tatay, Kárász, Bodnár István, Bözödi, Asztalos István, Nagy István, Takáts, Jékey, Jankovich, Szabédi, Weöres.

A névsor hiányai révén erős fenntartást hív ki, melyet fokoznak az író megállapításai. Hiányos felkészültség, felületesség, tájékozatlanság, elfogultság, kiforratlanság, szempontjainak irodalmatlansága, politikumának töredékesen körvonalazottsága kívánják elsősorban a bírálókat. A szerző néhány jelenségről nem tud, másokról nem akar tudni. Figyelmetlenül hagyva a Babitsot és Kosztolányit ért igazságtalanságot, vagy azt a tényt, hogy az első nemzedék maradandóiból az abc egyetlen betűjét véve olyan írók maradtak ki, mint Karinthy, Kaffka, Krúdy, — joggal számon lehet kérni, hogy az építő értékek totalitását szem előtt tartó igény miért nem elfogulatlanabb vagy tájékozottabb a válogatásban. Szabó Lőrinc jelenléte nyilvánvalóvá teszi, hogy a könyv tendenciája nem csupán a népi mozgalom irodalmi megjelenésének bemutatása, hanem *egyetemes* ítélkezés eleveinek és holtak felett. Gombos is többször helyesen hangsúlyozza, hogy belépőt csupán az irodalmi érték adhat. De milyen axiológia az, melyben Márai urbanitásának csak egy mellékmondatban elrejtett apage jut, nem akar tudni Szentkuthy Miklós tiszta európaiságáról, nem érzi Fodor József lírájának páratlan magasfeszültségét, könnyed szavakkal ejti el Kassákok említésre sem tartja méltónak Reményik Sándort. Apriilyt, Mécsét, vagy a nemzedékekkel együtt futott és költőileg a legjobbakkal egyenértékű Dsida Jenőt, a magyar és európai válságot egyszerre megmutató Reményik Zsigmondot, vagy hogy csak még egyetlen nevet említsünk, Gulyás Pált, akinek a népi gondolatot eszmei magasságba emelő verseit és határozottan megfogalmazott tanulmányait Gombos bizonyára nem ismeri, mert akkor kétségtelenül sietett volna névsorába beleilleszteni.

Nincs bántóbb adatokkal dokumentált munkában a rosszul értesültségnél, amire a szerző kirívó példákkal szolgál. Azt hiszi, hogy a *Válasz* előbb indult meg, mint a *Tanu*. Az „emberségnek emberséget és a magyarságnak magyarságot” követelő József Attilát megteszi a szociáldemokrácia költőjévé és nem tudja, milyen élményszerűen van meg benne a falu. József Attilából csak behunyt szemmel lehet az osztályköltőt kiolvasni. Az ilyesmi sokkal inkább a szerző alkatára vet fényt, hiszen „álma az országról” azért olyan szegényes, mert szintén csak a rosszul megemésztett osztálygondolat táplálja. Modern irodalmunk legértékesebb vívmányát, a népi gondolatot, Gombos könyve inkább kompromittálja és elmérgesedő ellentétek ütközőpontjába helyezi, mint tovább viszi. Nem termékeny megismerést eredményez, csupán meddő ellentéteket szít a Cs. Szabó terminológiája szerinti népi és nemzeti tábor között, melyek együtt teszik csak a magyar irodalmat.

Gombos még fiatal író s ebből magyarázhatók hibái is. Kétségtelenül vannak könyvének találó megállapításai, különösen amikor egy-egy arcképet felvázol és tiszteletre méltó benne a szintézisre való törekvés. A fiatalság kétségtelen tragikuma, hogy a hübelebalázi lelkesedés a szintézist túlságosan kamaszosra sikeríti: ez a legkevésbé kívánatos jelző elméleti munkák számára.

Vajda Endre

SZERB ANTAL: A VILÁGIRODALOM TÖRTÉNETE. (Révai.) A hasonló vállalkozások közül mind rendszerességével, mind anyag-

gazdagságával kimagaslik. Megbízható és könnyen kezelhető, jobb mint a hasonló lexikális típusú művek, teljesebb, mint Babits Európai irodalom-története. Pedig nehezebb a dolga, mint Babitsnak, annak könyvét az élmények páthosza vitte, Babits csak arról írt, amit maga olvasott és lényegesnek tartott, műve felett nem lebegett a teljesség szándéka, mint Szerb Antalé felett, melyben a függelékek egészen kislevelek megközelíthetetlen irodalmáig terjesztik ki a megbízható közlés ígérését. Babits tudományos és egyéni rendszert sem akart alkotni. Szerb Antal könyvének pedig ez a legnagyobb újsága: átveszi a divatos irodalmi elméleteket s továbbépítve őket, kísérletet tesz az irodalmi életnek történelmi és társadalomtudományi „megmagyarázására”. Ez a kísérlet merész, lehetnek ellene részletkifogásaink, de el kell ismerni elsőségét, meggyőző könnyedségét s azt a jó tulajdonságát is, hogy nem lesz nyuggé s a valóságot nem akarja erőszakkal belekényszeríteni saját irányvonalába.

A teljesség kérdése. — Teljes lehet-e egy ilyen irodalomtörténet? Az olvasó néha elkezdi jegyezni titkos, kimaradt szerelmeit. *Du-jardin, Radiguet, Guehenno, Panzini, Moravia.. Rose Macaulay és Osbert Sütwell* mellett tán ők is megérdemelték volna egy-egy félmondatot. Aztán visszatér az első kötetre s az ilyen személyes kifogásai elbátortalanodnak. Izlés dolga, lehet vitatkozni rajta. De aligha lehet azon vitázni, hogy *Herakleitos*t, vagy *Mistralt* nem lett volna szabad kihagynia. Az is egyéni ízlés kérdése, hogy valaki *Wilde* Saloméját, vagy a *Confession d'un enfant du siècle*-t unalmasnak tartja-e, de aligha vitatható, hogy *Carducci*-val, *Vergáival*, általában a félmult olasz irodalmával Szerb Antal mostohán bánik. *Pirandellót* és *Bontempellit* szinte egy íróvá olvasztja, hogy lesajnálhassa őket s eközben egészen megfélekedzik róla, hogy *Pirandello* a század legjobb novellistája. *Jung* és *Frobenius* gyakori emlegetőjének sem illik megfélekedezni *Alain*ről, *Jaspers*ről, *Martiner*ről és *Heidegger*ről.

Les cinq tentations... — Szerb Antal könyvének becsvágya a tudomány, de megjelenési formája a regény. Egy ideges kor olvasóközönségének készül, érdekesnek, divatosnak és szellemesnek kell lennie. Sem az egyik, sem a másik nem lenne hiba önmagában, ha nem lenne néha az anyag és az igazság rovására. Egy sor csábítás kerülgeti Szerb Antalt, ezek a csábítások adják meg könyvének érdekes ízét, de ezekből származik néhány hibája is. Szellemessége üdítően friss, könnyed légáramlat, kiszellőzteti az olvasó fejét, kisöpri az előítéleteket. De módszerre is lesz: minden oldalon el kell hangoznia egy-egy szellemességnek. A szakmányban úzótt szellemességnek az a vége, hogy a tréfa a margóra húzódik, nem lényeges dolgokra vonatkozik, vagy éppen igazságtalan lesz. (*Maeterlinck.*) Hogy *La-Bruyère*ben egy *Telephon* nevű úr is van, hogy *Vigny* Éloa-ja francia jótársaságbeli angyal, ez mind lényegtelen, mellékes, kényszer-szellemesség, igaz, hogy az ilyen hibák kipécézése is lényegtelenre vadászó, kényszerkritikának tetszik. Egészen Szerb Antal szellemeskedése mérsékeltebb, mint a magyar irodalomról írt könyvében. Egy másik kísérlet az irracionálisítás. Tragikusan érdekes, hogy egy olyan racionális és szentimentális fő, mint Szerb Antal oly reménytelenül fut az örület és az irracionálisítás után. Igazában csak annak hisz, ami végső fokon érthetetlen, amit csak mitosszal lehet megmagyarázni. Furcsa ez a kiábrándult racionalizmus: a világ tényeit szkepszissel, észlvi kritikával kíséri, de csak akkor boldog, ha hihet a végső dolgok misz-

tikájában. A költészet is végső dolog s csak az igazán költő, Szerb felfogása szerint, aki a szkizofrénia és az örület határán mitikus víziókban alkotja újjá a világot. Ha egy racionalista így csodálja az örületet, előbb-utóbb igazságtalan lesz a racionalistákkal és a realistákkal, s valóban különösen igazságtalan is Racine-nal és Voltaire-rel. Az örület tiszteletéből következik az is, bizonyos újabb irodalmi elméleteket nagy lelkesedéssel fogad el, átértékeli a renaissance-ot, — nem éppen meggyőzően — s általában mindent ki-nevet, amit a XIX. század irodalomelmélete alkotott. Ez a hajlam oit veti el a sulykot, mikor Gobineaut is kioktatja, elfelejtve, hogy *Gobineau Renaissance*-a sokkal inkább irodalmi mű és művészet, mint tudományos elmélet.

Az elméletnek és a rendszerezésnek is vannak csábításai. Mert egy-egy írói csoportot valaminő ötlettel fog össze, elfelejt róluk mindent, ami az ötlettel nincs összefüggésben. Veszélyes egyszerűsítések következnek ebből: *Lafontaine* csak meséket írt. *Larbeaud* csak kozmopolita, — hihetnénk előadása alapján, — s *Gide* nem írta meg a *Porte étroite*-ot, sem a *Pásztoréneket*. Aki a lengyel irodalomra vonatkozóan szakértőkkel tud tanácskozni, annak *Binding* és *Carossa* kortársait — ezeket a hetven év körüli új német írókat is — lehetne személyesebben ismernie.

És mégis hasznos és szép könyv, a legjelentékenyebbek közül való, mik az utolsó évben megjelentek. Irodalomtörténetünket köd, gyűlölet, pontatlanság üli meg, Szerb Antal könyve ragyogóan hibátlan legújabb irodalomelméletünk szörnyűségeihez képest. Nem kell kétségbeesnünk, ha arra gondolunk, hogy a nagyközönség és az ifjúság ezen át, ennek szellemében ismeri meg a világirodalmat, sőt, azt kell mondanunk, jobb vezető nem kaphatott volna. Anyagtudásban, rendező ötletességben és az előadás vonzó, érdekes ételtel és élménnyel teli szépségében Szerb Antalnak aligha akadhat versenytársa.

Lovass Gyula

A csiki székely földművesifjak gimnáziumi neveltetésére újabban dr. Possonyi László 50 pengőt, Lággyi István, Bpest 20 pengőt adományozott, amely összegeket köszönettel nyugtázzuk.

A FIATAL KATOLIKUS NEMZEDÉK LAPJA AZ

ÚJ ÉLET

KATOLIKUS SZOCIÁLIS ÉS VILÁGNÉZETI HAVISZEMLE

SZERKESZTI ANDRÁS KÁROLY

FELELŐS SZERK.: SINKÓ FERENC

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II., Margit-krt 36. I.3.

ÉVI ELŐFIZETÉSI DIJ 960 PENGŐ

A SZENTISTVÁNI ÁLLAMESZMÉNEK KORSZERŰ
ÉRTELMEZÉSÉN MUNKÁLKODIK

AZ ORSZÁG ÚTJA

ÁLLAM- ÉS NEMZETPOLITIKAI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztik: BARANKOVICS ISTVÁN
ÉS DESSEWFFY GYULA GRÓF

Előfizetési ára egy évre 8 P, félévre 4 P, egyes szám ára 80 f.

Szerkesztőség és kiadóhiva-
tal: Budapest, VI., Aradi-
utca 8. - Telefon: 12-07-26

A VIGILIA IRÓINAK KÖNYVEI:

MÉCS LÁSZLÓ:		
ÖSSZES VERSEI	P	12.—
BALLA BÓRISZ:		
NICZKY NÖVENDÉK (regény)	P	5.60
A MEGSEBZETT (regény)	P	5.60
BRÜSSZELI NAPLÓ	P	3.90
A LÉLEK ÚTJAI (új kiadás előkészületben)		
POSSONYI LÁSZLÓ:		
ÜLDÖZNI FOGNAK TITEKET (regény) ..	P	5.60
AZ ÁRNYÉK (regény)	P	5.60
SZILÁGYI IRMA (sajtó alatt)		
HARSÁNYI LAJOS:		
FEJJELNAGYOBB MINDENKINÉL (regény)	P	5.60
ÉGI ÉS FÖLDI SZERELEM (regény)	P	5.60
ÖSSZES MŰVEI (előkészületben)		
TÓTH LÁSZLÓ:		
MAGÁNYOS JEGENYE (elbeszélések)	P	5.60
SIK SÁNDOR:		
ÖSSZES VERSEI (füzve)	P	6.80
PAZMÁNY	P	5.—
ZRINYI	P	5.—
ARADI ZSOLT:		
AZ ÉG A RÁCS MÖGÖTT (regény)	P	5.60
A JÁTÉKOS FIA (regény)	P	5.60
IJJAS ANTAL:		
MIRANDOLA FORDULÁSA (regény)	P	6.50
AZ ÜZENET (elbeszélések)	P	5.—
AZ EMBERÉLET ÚTJÁNAK FELÉIG (regény)	P	4.—
JUST BÉLA:		
HAJNALI KETTŐ (regény)	P	4.80
SZAGOS MISE (regény)	P	5.50
VÖRÖS VAGY FEKETE (regény)	P	7.50
RÓNAY GYÖRGY:		
KERESZTÚT (regény)	P	5.60
LÁZADÓ ANGYAL (regény)	P	5.60
FAK ÉS GYÜMÖLCSÖK (regény)	P	11.60
THURZÓ GÁBOR:		
ELŐJÁTÉK (regény)	P	6.50
AZ ADÓSSÁG (regény)	P	6.40
A TINTAHAL (elbeszélések)	P	2.80
KÉZAI BÉLA:		
AZ UTOLSÓ NAP (regény)	P	5.60
HEGEDŰS ZOLTÁN:		
SZAMOSHATI ŐSZ (előkészületben)		
TŰZ TAMÁS:		
TISZTA ARANNYAL (versek)	P	2.—
VÉGH GYÖRGY:		
HAVAS ÉJSZAKÁK (versek)	P	4.—